

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) Author(s):	Fausbøl, J.; af J. Fausbøl.
Titel Title:	<u>Minder fra Agerskov Sogn</u>
Udgivet år og sted Publication time and place:	Haderslev : trykt i Modersmaalet's Trykkeri, 1910
Fysiske størrelse Physical extent:	108 s.

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

Minder

fra

Algerstov Sogn.

af

J. Fausbøl.

411. 2085
—>>>>

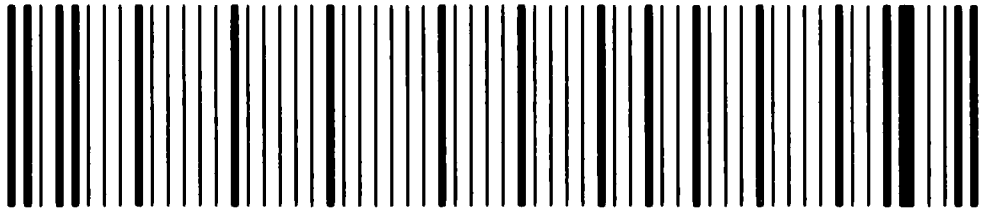
Haderslev.

Trykt i „Modersmaalet's“ Trykkeri.

1910.

40,^I - 139.

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 40 I 8°

1 1 40 1 8 01298 2

+Rex

Med Højagtelser

fra

Minde

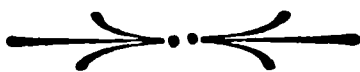
Lærerskole

fra

Algerstov Sogn.

af

J. Fausbøl.

Haderslev.

Trykt i „Mødermaalet's“ Trykkeri.

1910.

Forord.

Ugerstov Sogn er et stort Sogn, stort i Flademaal paa det nærmeste 4 □-Mil, vistnok det største Sogn i Nordslesvig. Derfor er der meget at fortælle, ikke alene om de indre Forhold, men ogsaa i Forhold til de omgivende Sogne.

I ældre Dage, da hverken Politik eller Landbrug tog Interesjen fangen, i Fællesskabets Tid, var det Byens Ve og Vel, der laa Folk paa Sinde; mere udvidet blev det Sognet, og saa især for dettes Vedkommende Storheden i Forhold til Nabo sognene, der blev lidt oversete. Som naar de fortalte dem i Branderup, at deres Præstekald var ringere end Ugerstov Degnekald. Eller naar de lidt haanligt saa over til Tirslund Sogn, hvor de hverken havde Præst eller Kirke-taarn.

Hvorimod den gamle Kone fra Hinnerup i Hellevad Sogn, der med store Forventninger om god Beværtning gik til Bellerup og Bovlund, men kom ærgerlig hjem og sagde, at hun regnede ikke Ugerstov Sogns Traktater — hun maa have haft Banheld, da Ugæstfriheden ikke er deres svage Side — tværtimod!

Om nu ovenstaaende kan staa i Forbindelse med følgende Ordsprog, som man

hører i Agerstov Sogn: „Sæ, tøj ved, det er Hinnerup Kraad“, — vides ikke.

Med Hensyn til de indre Forhold, da havde hver By med sine særlige Love helt siden Baldemarernes Tid levet sit eget indsnævrede Liv kun for sig selv. Og mellem de otte Byer med otte forskellige Bylove og med saa højt forskellige Jordbunds- og Skatteforhold kom det let til Rivninger, naar Ting, der vedkom hele Sognet, skulde behandles paa et Sognemøde, saasom hvad der vedkom Kirken, Kirkegaarden, Præst, Degn, Fattigvæsen, Bevæsen og siden for en Tid ogsaa Skolevæsen. Dog især blev det galt efter 1802, da der blev foretaget en ny Land-Taksation og efter denne paalagt den ny Landskat, som var meget ubilligt lagt. Med selve Skatten gik det, men naar den senere blev lagt til Grund for Fordelingen af de forskellige nye Udgifter, saa gav det Stridigheder, der let kan forstaaes, som naar i Aaret 1849 det tvungne Slesvig-holstenste Krigslaan fra Amtshuset blev bestemt at skulle opkræves efter Landskat, da maatte Bunde Refslund i Boplund af 5 Ottinger betale ligesaa meget som baade Kangstrup og Kangstrupgaard.

Saadanne Misforhold gav ofte Anledning til, at Stridsbølgerne gik højt, der ofte kun blev til Skum. Men en Opkrævning af hver ny Afgift fremkaldte Strid, om den skulde paalignes efter den gamle Norm, Maanedsskat, eller, som Øster-Sognet forlangte, efter den ny Landskat.

Naar man i Kangstrup fortalte, at de Boplund'er aad Hø, saa maa dette anses

som et Udslag af Misundelse, da Bovlund med den bedre Jord og store Høavl økonomisk beherskede Østersognet og særlig Kangstrup, der den Tid ansaas for en daarlig By, hvis Hovedindtægt var Tørv og Kul, saa en gammel Mand i Bovlund forlangte, at naar han blev begravet paa Kirkegaarden, maatte de sørge for, at han ikke kom til at ligge ved Siden af en Kangstrup'er.

Men nu er Forholdet helt anderledes, Kangstrup er bleven en af Sognets bedste Byer, og Bovlund lever endnu mere paa Fortiden.

Gamle Sagn.

De gamle Sagn er mestendels glemte, dog kan man endnu finde enkelte ældre Folk, der kan fortælle; men der skal søges. Det er ikke i enhver By, man finder saadan en gammel Fortæller, og det er paa høje Tid, at der samles og nedskrives. Her følger nu enkelte af de stedfæstede Sagn:

„Lysvraa“.

„Lysvraa“ er en Lavning eller Dal paa den sydvestlige Del af Kangstrup Mark. Der har fra umindelige Tider ligget en stor Skat begravet, og den kan kun komme for Dagens Lys, naar Arbejderne er aldeles tavse under Arbejdet.

For mange Aar siden var der tre Karle dernede for at grave efter Skatten. Da de havde strengt paalagt hverandre ikke at tale, saa gik alting godt, og efter længere Tids

Gravning fik de fat i Dret eller Grebet paa Skrinet.

Saa kom der en Mand ridende tæt forbi paa en sort Hest og sagde: „God Aften og Guds Hjælp!“ Men Karlene besvarede ikke hans Hilsen, og han red videre.

Siden kom der en sort Koffemand, der galende spurgte: „Kan æ haal ham, kan æ haal ham?“ Endnu var Karlene helt tavse og svarede ikke, men saa beundrende efter den galende Hane.

Men nu kom der en gammel rynket Kælling, der hoppede ved to Krykker langsom forbi. Hun spurgte ogsaa: „Kan æ haal ham, kan æ haal ham?“ og stirrede stafaandet paa dem. Det kunde de ikke staa for. Den ene af Karlene svarede: „Do kan haal æ Døovel!“ Saa sank Kisten, og ingen har siden set den.

Fra Lysmosen.

I Lysmosen paa Rangstrup Mark er der en Skat begravet; men ingen kan komme i Nærheden, da der brænder en Ild over den, og der gaar tre Karle uden om den for at bevogte den, den forreste gaar med Hovedet under Armen. Dette er aldeles sandt, for Bold Sørrens har selv set den Hovedløse.

Fra Gammelstov.

Den sidste Herredsfoged, der boede i Gammelstov, hed Peter Thøjsen. Han var en elendig og daarlig Karl, der for Betaling

flyttede Bystellene, og han blev derfor meget forhadet.

Da han var død, gif han igen, og da man i Gammelskov vilde have Ro, saa fik de Præsten til at nedmane ham. Han blev saa nedmanet ved den nørre Side i Gammelskovs Sjøv, og en stor Sten lagt ovenpaa Gengangeren. Stenen ses tydelig om Sommeren ved lav Vandstand.

„Mølsaank“.

I forhenværende Laust Gaardens Eng i Ugerstov har der i længst forsvundne Dage staaet en Vandmølle. Stedet findes let i Bækken Nord for Gaarden Kærgaard, hvor der i og ved Siden af Bækken findes en Del Stumper af nedrammede Pæle, Rester af Møllen, dens Ristæg og Stemmeværk samt et Hul i Bækken bag ved, der for 60 Aar siden var saa dybt, at Bunden ikke kunde naas med en 12 Alen lang Lægte; Stedet kaldes endnu „Mølsaank“.

Efter Sagnet forsvandt Møllen paa en forunderlig Maade: Mølleren og Præsten i Ugerstov kunde aldrig forliges; de var stadig i Strid med hinanden. Mølleren vilde altid drille Præsten og have ham til bedste. Saa en Aften sendte han Bud til Præsten, at han var syg til Døden, og om Præsten vilde komme for at berette ham.

Mølleren havde netop den Dag slagtet et Svin, det puttede han i en Sæk, lagde det i Sengen, dækkede det til med Dyngen, kun lidt af Hovedet, som var ovenfor Dyngen, bandt han godt ind i en „Hølle“, en gam-

meldags Hovedklædning, saa nu skulde det forestille den syge Møller.

Præsten kom, satte sig ved Sengen, der kun var svagt belyst, begyndte at messe og tog forfærdelig paa Veje, især over Møllerens Synd og slette Opførsel. Han vilde gøre Møllerens Sjæl mhg, for nu havde han Magten over den syndige Møller. Da han nu vilde til at give ham Brød og Vin, mærkede han Dødsfulden, og ved nærmere at undersøge Sagen, opdagede han Svinet. Præsten blev lynnende vred, fo'r ud og forbandede haade Mølleren og Møllen, og straks efter sank det hele i Afgrunden, saa nu er der kun disse Bælerefter, der staar som et Vidne om Gudsbespottelsen. —

Et gammelt Dokument om Kirkens Jord.*)

„Jeg, Nis Langelund, Herredsfoged i Nørre Rangstrup Herred med samtlige Herredets Sendemænd: Jens Hansen i Gestrup, Laurids Jensen i Brandrup og saa videre:

„Kundgjøre vi for alle, at Nar efter Guds Byrd 1540 denne Manddag næst for St. Laurentij Martiris Dag, da var skicket for os og for flere Dannemænd, som den Dag til Ting vare, og fremtraadte Brevviser Tyge Nissen i Bovlund med to Dannemænd, Per Bunsen og Per Christensen i Bellerup, og vidnede paa deres

*) De romerske Tal og den gamle Stave-
maade*er noget forandret.

kristelige Tro, Sjæl og Sande: at de var i Aggerstov forrige Torsdag, og saa, at Tyge Nissen stod paa Kirkens Toft, som Johannes Jepsen paabor, og gjorde Lov og Laughævd paa fire Ottings Jord, Uger, Enge, Skov og Mark, hvilke Jonas bruger og skylder aarligen til Kirken, fire Orter Rug, og for en Eng, som kaldes Paulund, paa Bispe Mark tolf Skilling Iybst. Og for en Uger paa Hyl-Uger Norden for Jesper Callejens Toft, som Aste Jvers bruger, og skylder derfor til Kirken hvert syvende Aar en Skjeppe Rug.

Nitris-Kjær med alt Tilliggende fra gammel Tid, som Nis Bundsen bruger, og skylder aarlig til Kirken to Haderslev Mark.*)

Samt to Ottings Jord paa Gestrup Mark, hvilken Hans Poulsen og Jørgen Jepsen bruger, og skylder aarlig til Kirken tolf Skjeppe Rug.

Den halve Kærgaards Mark, som Aste Jversen bruger, og skylder aarligen til Kirken tolf Skilling Iybst.

En Uger paa Bovlund Mark i Gaardskjold, som Bunde Madsen bruger, og skylder hvert syvende Aar to Skjeppe Rug. Og det halve Bjørnestov.

Paa alt dette gjorde Tyge Nissen med tolf Gilde-Mænd og gjæve Krav paa Kirkens Vegne og brast hannem ingen Nav-

*) Det er værd at lægge Mærke til, at man her ser nævnt Haderslev Mark, en meget sjælden Mønt.

ning (ingen Modsigelse), hvorfor han fik et fuldt Tingsvinde af otte Dannemænd, som bekræftede foranstaaende. Og de lod deres Judsægler trykke neden under.

I Maret 1617 var dette Tingsvinde bleven ulæseligt, hvorfor det efter Befaling af Provst og Orkedegnen i Ribe, Egidii Laurentii skulde paa ny oplæses og bekræftes paa Tinget, og saa affrives paa Pergament, som Herredsfogden i Roost, Jørgen Friederiksen, lod besørge.

1725 blev det igen oplæst og bekræftet paa Herredstinget."

Mere om Kirkens Land.

Provst Otte Riese skriver: Det Kirkeland, som Rangstrup Bymænd giver aarliggen 10 Skilling af, er en Toft, som ligger Norden Thomas Nielsens Gaard, eller den Gaard, som ligger Østerst i Rangstrup, som nu beboes af tvende Husbønder, som er Niels Nielsen og Christian Pedersen.

Det Kirkeland, som Jep Hansen i Gestrup bruger og giver aarliggen tre Skilling af, er en Ager i Havertoft. Den strækker sig fra den søndre Ende til den nør Ende, som han selv har sagt den 12. November 1735.

Hans Clemmesen i Gestrup har ogsaa saadan en Ager for tre Skilling, som han giver aarliggen til Kirken.

Kærgaards Mark skal være en Sjælegave fra en adelig Fru til Agerstov Præst og Kirke.

Af Tiendelisten.

Den gamle Tiendebog over Kvægtienden gaar fra 1594 til 1694, altsaa i 100 Aar. Kvægtienden blev der ydet af Kalve, Lam, Grise og Gede-Kid. Hvert femtende Dyr skulde Bonden afgive i Tiende. Men da ingen havde 15 Kalve, Lam eller Grise, saa blev det forhaandenværende Opdræt, som Yderen havde, indført i Tiendelisten til næste Aar, og begyndtes der da at tælle med det indførte Tal, indtil man naaede Tallet 15. For Eksempel en Mand har dette Aar 9 Kalve. Disse blev indførte i Listen. Næste Aar har han igen 9 Kalve. De tælles saa til 15, saa skal det 15de afgives og 3 Stykker indføres i Listen til det tredje Aar.

Af disse Kalve maa Bonden beholde den bedste, og den næstbedste gif til Kirken og Præsten, der hver faar Halvdelen. Disse skiftes til at tage først. Præsten faar sine in natura, og da Præsten den Tid ikke ansaa sig selv for god til at trække sine Kalve hjem, saa fremkommer Ordspøget: „Slæb ad, Hr. Pastor, det er en Kviekalv“! Kviekalve var den Tid de mest søgte.

Kirkens Kalve bliver vurderede. Derfor hedder det hvert Aar: Den Søndag for Bartholimæe Dag blev Kirkens Kvægtiende vurderet 1599 til 20 Rigsdaler og 2 Skilling Iybsk. Kirken tog først, eller ogsaa Præsten tog først. —

Gammelskov har den Tid tre Gaardmænd, hvoraf de to med Slægtsnavnet Si-

monsen. Siden flyttede en Simonsen til Thomas Refslunds Gaard i Bellerup, og en Efterkommer er siden flyttet til Højsted Sogn, hvor Slægten endnu findes.

Paa nuværende Hans Laurups Gaard i Bellerup boede 1599 Mikkel Hejnisen, derefter Jver Mikkelsen, Maren Jvers og 1692 er Peder Laurup.

Ligeledes nævnes i Bellerup en Hans Skolemester.

1595 er der i Bovlund 5 Bondenavne, hvori Navnet Bunde findes: Jep Bundsen, Dinnis Bundsen, Jver Bundsen, Bunde Nissen og Bunde Madsen, samt Per Hansen „i æ Moes“.

I Algerstov forekommer Navnet Kay. I Gestrup er der Navnene: Dinnis Hansen, Jens Nysen, H. Peers. 1669 forekommer første Gang Maren Skade paa Jef Skrydstrup's Gaard. At Skadborg har faaet Navnet efter hende, er utvivlsomt; Huset er muligvis bygget som Aftægtshus.

Sindet har ved Aar 1640 to Gaardmænd. Men da Per Hansen i Faarehuset ingen Besætning ejer, er han tiendefri. Siden blev Faarehus til en velbesøgt Kro, især af Fragtmændene fra Ribe. Over Døren stod der: „I Dag for Penge, i Morgen gratis.“

Dksgaard har 5 Tiendendere, deraf 3 med Kver, den sidste er Mariane Torstens og hendes Kæreste.

Krigene i Christian IV.s og Frederik III.s Tid viser i nogle af Byerne et sorgeligt Billede. I Bovlund gaar det dog nogen-

lunde, denne By er bleven forskaanet en Del i Krigen, og den herskende Sygdom, ijer Blodgang, har ingen Høst haft der.

I 1595 har Bovlund 30 Tiendeydere, og lige efter Krigen er der endnu 24, som giver Tiende. I Bellerup var der i den gode Tid 18 Ydere, deraf 15, der holder Køer. Efter Krigen er der kun 8 tilbage.

Ugerfkov har begyndt med 24 Ydere, men efter Krigen er der kun 12.

Galsted har før Krigen 18, efter Krigen kun 5. Rangstrup begyndte med 22 og endte med 8. Møllerup har 11, som blev til 2, Langelund 5, som bliver til 1, Øksgaard 4, som svinder ind til 1. Gammelkov har efter Krigen slet ingen.

Gestrup, der 1612 havde 26 Tiendeydere, kom 1632 ned paa 15. 1659 er der 13, men 1661 kun 8, og deraf er der kun fire af de gamle Navne, de fire andre er nye Mænd; her maa Pesten have gjort en stor Høst.

Der fortælles efter de Gamle, at i Rangstrup blev kun een Bondemand i Live. Han flygtede fra Byen ud i Mosen og gravede sig ned i „Sjøvet. Bold“ Østen for Kirke-
mosen. Han blev Stamfader til Slægten Holm, hvoraf der er flere Efterkommere paa Egnen.

Aaret 1661 har Præsten Johannes Snell indført følgende Bemærkning: „Avægtiende af Ugerfkov Sogn beregnes fra 1658, efter som formedelst Krigstiden intet siden er opkrævet eller oppebaaren“.

Gribe og Svin forsvinder nu helt af Lysten, og kommer ikke mere. Skovene er borte, dels afbrændte, saa der kan ingen Svin drives paa Olden.

I Aaret 1696 er alt nogenlunde i de gamle Folder: Ugerstov har 20, Bovlund 33, Gestrup 26 Ydere; men Oksgaard har endnu ingen Kær, og i Langelund er der kun to Mænd, som har Kær.

1681 har Præsten Fosø sat denne Bemærkning: „Efter Hr. Peders Død blev det bevilliget, at der maatte anordnes en Capelan, indtil Hr. Peders Søn, Hr. Jonas Pedersen, med sine Studeringer kunde blive dygtig; han blev kaldet 1622. Han døde i Kloster, blev ført her tilbage og begravet i Ugerstov Kirke.“

Om Fællesskabet.

Det er nu godt og vel hundrede Aar siden, at Jorderne blev udskiftede og Fællesdriften for Landsbhyerne ophævet, og skønt den havde bestaaet uafbrudt helt fra den tidlige Middelalder og indtil omkring 1800, saa er den af nuværende Slægt aldeles glemt. Kun enkelte Rester i Folkemunde er bevarede fra denne mærkelige Tid.

Hvordan Landsbhyerne er opstaaede, kommer ikke denne Fremstilling ved. De var her helt fra den graa Oldtid og Gaardene i Regelen tæt sammenbyggede, ofte med 2 Familier i een Bondegård. Bymarken blev drevet i Fællesskab efter aftalte mundtlige Regler eller Love, som blev vedtagne paa Grandestævne. Men disse Vedtægter blev

for mange og kunde ikke huskes ; derfor blev de fra Midten af det 15. Aarhundrede nedskrevne og baade efter Befaling og som Sikkerhed oplæste paa Herredstinget og indførte i Tingbogen ; Byen fik en Afskrift, der var lovlig indført paa Byens Ejendoms Omraade og havde Retskraft overfor de Genstridige. Denne Lov, eller som den senere kaldtes: Grandebrev, kunde forandres, naar Grandet var enigt ; men man skulde søge Øvrighedens Tilladelse til Forandringen.

For Algerstov By er Forfatteren af dette i Besiddelse af tre noget forskellige Grandebreve eller Grande-Bieder og -Wilkaar. Det ældste er fra Aar 1592.

Algerstov Grandebrev:

„Vi efterskrevne: Hans Dusen i Roost, Herredsfoged i Nør-Rangstrup Herred, Christen Jepsen i Bestoft, Lærsten Persen i Roost og Hans Oluffen i Gestrup, Sandemænd i forn. Herred, gjøre vitterligt for alle, at Anno 1592, den Tirsdag næst for Søndag Jubilata, som er den 18. April, var skicket for os og menige Herredsmænd, som den Dag til Ting var, denne Brevviser Las Jensen af Algerstov med fuld Myndighed af sine Naboer, paa deres Begne stod paa Tinge og lydeligen æffet og fik et fuldt Tingsvinde af 8 uvildige Dannemænd som vare, hvilke vidnede paa deres kristelige Tro, Sjæl og Sande, at de saa og hørte, at Las Jensen og sine Grander vedtog at vilde holde deres Grande-Wilkaar, som følger :

- 1) At de vilde holde en Markmand,
- 2) Hvert Aar at vilde saa tredie Kærv Rug,
- 3) De vilde ingen Heste eller Dg have tøjrede i Engen efter Høsten, førend Martaget er lagt. Ikke heller vilde de have Dg tøjret i deres Kozang,
- 4) Hver Mand skal have sine Gaarde og Leje færdiggjort og lukket 14 Dage efter Boldborg-Dag,
- 5) Hver Mand skal have Hornene af sine Køer,
- 6) Ingen skal holde Heste ugildede, som ikke er fem Rigsdaler værd,
- 7) Ingen Mand maa holde Geder sin Nabo til Trods og Skade og skal ud af Byen, hos hvem de findes,
- 8) Ingen Mand maa gaa i Eng og Alger, før de bliver enig,
- 9) Ingen maa have Særdrift efter Boldborg-Dag, enten med Køer eller andet Kvæg, førend Hjorden tager dem, og ingen maa have Dren eller ungt Fæ med Kohjorden, undtagen de alle er enige derom.
- 10) Hver Mand skal holde sine Hørrigaarde stærke og faste, og ingen maa ruste Hørr, før de er enige og ingen bryde sine Gaarde op, før alt Hørreret er afført.
- 11) Ingen maa have mere end 5 Nød, 3 Grise og 3 Dg til hver Dting, som været haver fra gammel Tid;
- 12) Ingen maa tøjre Heste eller drive med Hjord, Plage, Kretter eller andet paa Præstens Mark imod hans Minde,

- 13) Jngen maa tøjre Heste eller Kretter paa Stubben, før alt Kornet er indbundet,
- 14) Jngen Udejer maa grave eller tage Tørv paa Lyse-Mosen. Men hvem som sælger Lysetørv, han skal tage af dem hjemme ved sit Hus,
- 15) En Horsdreng, Svinedreng og Kalvedreng skal alle Naboer være samdrægtige om at holde, den ene saavel som den anden,
- 16) Naar de skulde hente Hyrden til Byen, skal de alle være lige forpligtede til at hente ham, alle som har Heste og Vogn,
- 17) Naar de stævnes til Grande, skal hver møde, som er oven Senge, eller har lovligt Forsald imod fire Skilling Brøde og strax at pante.
- 18) Hvem der forbrøder sig imod disse Artikler, han skal brøde til Dyrigheden fire gode Dalere, til Herredsfogden to Daler og til sine Naboer og Grander en god Tønne Riber Öl."

I Aaret 1753 er Grandebrevet fornøjet, en Del Forandringer er foretagne; der er ikke længere nogen Fællesdrift af Svin og ingen Svinedreng — Skovene er borte, saa ingen Svin kan holdes.

Præsten og Præstegaarden har faaet en Del Begunstigelser. Om Riber Öl er der ikke Tale; alle Bøder skal Oldermannen indkræve straks, og han skal gemme dem for at anvende dem til Hyrdens Løn.

Der er taget mere udførlige Bestemmelser om Græsningen, f. Eks. : „Den som har Jnderster i sit Hus, skal kvitte af sit eget for de Faar og Køer, som Jndersten har.“

Grandebrevet er underskrevet af alle Bymænd og oplæst paa Tinget samt indført i Retsprotokollen den 1. Februar 1753.

Langelund Mænds Vilkaar
den 4. Juni 1695:

„Alld vor Agerjord er delt i 8 Jndtægter, og som vi tager ind første Gang, saaledes skal det vedblive.

Jngen maa saa Tadder i Stubjord, men altid i Grønjord, og fremdeles altid have vor Sæd saaledes, nemlig: en Kjærv Tadder og to Kjærve Rug efter Gøden, med mindre at vi ville saa en Kjærv Havre, men ikke saa mere end tre Aar i hver Jndtægt.

Derksom nogen i Høstens Tid bliver syg, da haver de, som ere sunde, at hjælpe den Svage sit Korn at indbringe. —

Men ere alle ved Helbred, da har hver at gjøre sit Arbejde. Dog naar det hænder sig, at den ene faar ophøstet og indbundet før den anden, da skal han frede den andens Korn i fire Dage, saa at han kan saa sit Korn indbjerget uden Skade.

Naar vi freder noget Græs til vore Bester i Taddersæden, da maa enhver tøjre paa sit eget og ikke komme sin Nabo for nær, og skal denne Fredning staa til St. Hansdag.

Jngen maa lade nogen Fremmed grave

Lørd paa vor Mark, . men kun selv grave til sin Fornødenhed.

Og skal den ene hjælpe den anden, hvor fornødent gjøres, baade med at støve Vandet paa vor Jord og at lukke Lykkerne."

Markskel.

Et Forlig i Gestrup den 22. November 1687 indeholdt følgende: „Da der har været Strid angaaende Meldkjærs Skift og Deling, hvori fem Mænd findes at være brøstholdne, saa har samtlige Naboer forenet sig om, at disse skal have Naboed: At deres Uger og Eng skal være noget bredere efter deres Dtings-Laug, hvilket Byen selv skifter og gjør Ligelighed med hverandre."

Den 16. August 1692 fremføres ved en anden Strid mellem Køber og Sælger om en Mark, der hedder Lyferdal, som Bevis, at baade Lyferdal og hele Gestrup Mark er „rebdragen" (opmaalt).

Den 2. Marts 1706 faldt der Dom imellem Ugerstov og Rangstrup: „Omendkjønt de Ugerstover anfører, at de har den omstridte Mose i rolig Hævd, saa kan det ikke kjendes gyldigt, uden at de fremlægger Bevis for deres Paastand. Et Tingsvidne er ikke saa stærkt, at det kan kuldkafe Loven." Der fortælles, at ved Processen om Kirke- eller Ny-mose blev Skellet flyttet længere mod Øst, og ved dette var Præsten behjælpelig. Han paastod, at det rigtige Skel var der.

Da Ugerstov siden udfiskede Mosen, gav de ham for Hjælpen et 3 Dtings Moseskifte

i Stedet for et 2 Ottings, som han kunde tilkomme.

En Del Aar derefter fordrede Præsten Land til en 3 Ottings Gaard, da han havde et 3 Ottings Mosestifte, som han ogsaa fik.

Præsten gravede Lørv i sit Skifte; men en Aften, da han kom forbi Mosen kørende fra Raugstrup, da stod 3 Stakke Lørv i lys Lue. Siden gravede ingen Præst Lørv i denne Mose.

Det hedder videre: „Bliver der Trætte om Markskel, da skulle Sandemændene spørge om Skellet, og da her ingen mindes, at der her er svoret, saa gaar det til seks Mænds Syn og siden til Sandemændenes Kjendelse.“

Under den 5. Juli 1707: „Skjel imellem Galsted og Bestoft. Tolv Synsmænd fik først paavist en Sten i Fruevad, som de Galsteder paastod skulde være Skjelsten, den blev opgravet og omvældt, men der fandtes ingen Skjelstens Tegns under den. [Under en Skelsten blev der lagt Glasstumper og Flintesten]. Saa satte de en Stage med et Klæde midtstrøms i Fruevad og gik til en anden Sten, som blev omvældt, men heri fandtes heller ikke Tegns uden nogle smaa Flintesten omkring ved den. Siden Øster paa fandtes en rigtig Skjelsten med sandt Tegns under, og det berettes, at være en Sidesten til Bestoft Mark. Gik saa længere Øster paa, hvor der fandtes en rigtig Skjelsten, hvilket de Bedkommende samtykkede i at være en Hjørneskelsten mellem de tvende Bestoft og Galsted samt Bestoft og Jægerlunds Lodsejeres Marker.“

Præsten Snells Indberetning til Ole Worm.

Den danske Oldforsknings Fader, den lærde Mand Dr. Ole Worm, Professor i København, fik udvirket i 1622, at der udgik Befaling gennem Biskopperne til alle Præster i hele Landet, at de skulde indsende alle gamle Dokumenter af historisk Værdi: Rune-falendere, gamle Sager, Beretninger om Runestene, Stensætninger og deres Betydning.

Men hvad Worm især søgte, var det jydsk Hyltingssted „Danerhng“. Han fik fra alle Steder benægtende Svar, at ingen vidste noget om „Danerhng“.

De fleste Beretninger indkom 1638. Beskrivelsen fra Ugerstov Sogn er forfattet af Præsten Jonas Petri Snell, der overtog Kaldet efter sin Fader 1620. Det var denne Præst, som Bolakkerne med Bold hentede i Kirken, just som han uddelte Brød og Vin, mishandlede og førte til Løgumkloster. Han døde kort derefter af den gængse smitsomme Sygdom.

Præsten skriver: „Der findes her paa Ugerstov Mark en Særmærk, som kaldes Bispel, paa hvilken i gammel Tid har staaet en stor Skov, af hvilken nu kun er tre smaa Skovhoveder til Stede, som have hver sit Navn: Jngeris, Egelund og Bispel. I dette findes nogle faa Sten. Paa dette Sted siges der af de Gamle at have staaet en Herregaard.

Ligeledes findes der ogsaa paa vor Mark en Bæk, som haver sit Udspring fra Ræv-

bjerg og andre smaa Bjerge, og har siden sit Løb til det Vesterhav.

Imellem Ugerstov og Gestrup findes en Lund, som kaldes Bjerninglund.

Ligeledes findes her nogle smaa Skove i Sognet, som er Gammelskov, Galstedskov, og paa Vellerup Mark nogle faa Træer, som kaldes Hnholm. Dernæst paa Bøvlund Mark findes et Elkjær, som kaldes Hjelmsholm eller Slakjær, og ved samme findes en Plan [Slette], som kaldes Baalsted, paa hvilket siges at have standen en Herregaard. Og der fortælles, at her til Ugerstov Kirke kom der hver Søndag 6 a 7 Karne [lukkede Vogne].

Bjergene anlangendes findes der ikke mange her i Sognet uden nogle smaa, som kaldes Stenskovbjerg, Brunbjerg, Ruibjerg og nogle Høje, Skjærlund, her paa Ugerstov Mark. Paa Vellerup Mark findes et Bjerg, som kaldes Kvindelum og paa Bøvlund Mark et, som kaldes Mølbjerg.

Ligeledes paa Galsted Mark ligger en Ugervang, som kaldes Dohoj, Dohoved. Der fortælles af de Gamle, at de havde der beghndt at bygge en Kirke, men hvad der om Dagen blev tilført, blev om Natten borte og funden paa det Sted, hvor Kirken nu staar, en Ugerlængde fra Ugerstov."

Hærværk i Ugerstov Kirke.

Den 8. Juli 1673 mødte Præsten Johannes Snell paa Tinget og klagede over N. N., at han er indkommen i Ugerstov Kirke med dragen „Degen“ (Sværd) „og

gjort Uform". Præsten forlangte, at det paalagdes Kirkeværgerne at forfølge Kirkens Sag ved lovlig Klage og føre den til Ende.

Derefter indkom Klagen paa Tinget. Der blev optaget Syn af 6 Mænd, og de vidnede: at eftersom Loven siger, at hvem som bryder ind i en Mands Hus, da dømmes det som Hærværk, men da denne Ugerning er sket i Guds Hus, som er hver Mands Hus, saa blev han derefter at dømmes for Hærværk, hvilket stadfæstes af Herredsfogden og de 8 Sandemænd.

I det syttende Aarhundrede var det almindeligt, at en fri Bonde mødte med Baa-ben; men da han kommer i Kirken med draget Sværd, har Manden utvivlsomt været beskænk-
ket. — Dommen er her affagt af de 6 udvalgte Synsmænd eller Nævninger og bekræftet af Herredsfogden med Synsmændene. Det er fuldstændig Nævningeret efter Baldemars jydsk Lov, som var Lov her indtil Aar 1900, og endnu i Arvesager er gældende for de Ægtefæller, der er gifte før Aar 1900.

Lutherste Præster efter Reformationen.

(Efter D. Kiese)

„1) Petrus Mathiæ, kaldet 1528, hvis originale Kaldsbrev er i min Forvaring.

2) Thorildus Madsen var ogsaa Provst i Herredet og Præst i 71 Aar, blev 105 Aar, saa 6 Konger i Rad af den oldenborgske Stamme, ej den første Christian, men nok den fjerde Christian. Helvaderi skriver om ham til Slutning: Vidi et novi virum.

3) Peder Johnson, en Bonde-Søn i Alger-skou, født i den Gaard, som blev kaldet Tyrholms Gaard, beliggende næst Besten for Degneboligen, var den Tid $\frac{3}{8}$, men siden er den delt i tvende mindre Gaarde, som nu besiddes af Jes Hansen og Hans Hansen. Skrædder. Tyrholms Gaard, Degnens Huse og den Gaard Norden for Degnens stak: Polakkerne Jld i — døde 1630.

4) Jonas Pedersen, den forriges Søn, vocatus 1631. Skal være taget i Findtid fangen ud af Kirken, da han uddelede Sacramentet, ført til L. Kloster, hvor han skal være død, men dog begravet i Algerskou Kirke for Alteret.

5) Johannes Johnson Snell, en Søn af forrige, og min Moders, Anne Johannes. D. Snelles Fader, var Præst i 15 Aar, døde af smitsom Sygdom, som den Gang var gængs i Sognet.

6) Anthonius Davidson Fosf Ripensis, vocatus 1676, var Præst i 20 Aar, en Elsker af Vocal Musique, har og oversat en Del af Davids Psalmer paa Vers, var og Provst i Herredet.

7) Christian Ottesen Riese, født paa Grøe i Riese By og Sogn, kaldet 1696, døde 1747, var $85\frac{1}{2}$ Aar gammel, var og Provst i Herredet.

8) Otte Christian Riese, født i Algerskou 1697, den 1. Maj, blev Capelan pro persona, 1730 vocatus, Sognepræst, siden Provst i Herredet 1760.

Foranstaaende Præste-Række er indført i Kirkebogen af ovennævnte Otte Riese, der

var født i Præstegaarden, hvor hans Moder, en født Snell, ogsaa var født, saa han vidste god Besked om Fortiden, og her i Kirkebogen optegnede han en Del forskellige kulturhistoriske Ting, som her skal gengives.

Otte Riese havde en længere lærd Strid med Nabopræsten, Provst Gutfeldt i Bevtoft om Solsystemet; de udgav begge flere Smaasrifter i denne Sag.

(Rieses tvende Søstre blev gifte med de to Brødre, Biskopperne Brorson.)

Provst O. Rieses Optegnelser i Kirkebogen.

„Agerstov Kirke, kaldet Dionysis, skal noget nær være den største, stærkeste af Bygning og Regulaireste inden og uden, Brønsundtagen og aleneste, i Nør-Rangstrup Herred, men og mange andre Herreder paa mange Mile trindt omkring.

Den bestaar af smukke kvadrat og gode Mursten, næsten overalt betækt med Bly.

Synes ej at være ret gammel, derom vidner Træværket eller Tømmeret overalt og et gammel Sagn, at samme er fældt paa Gammelstov Mark. De gamle Donationer til Kirken ere efter den Gidsning, jeg har derom, fra de sildere katolske Tider. Dog kan det være, at saavel her som andersteder, først har staaet en Kirke bygt af Træ.

I Kong Christian den 4des Tid blev den mindre Klokke afhent, som og paa flere Steder at gyde Støkker [Kanoner] deraf, at bruge i samme Krigstid. Min Fader lod i Steden gyde en 1720 i Husum, som kom til Skade

1771, da jeg som Kirkeværger og Laus Las-
sen i Algerstov besørgede en ny fra Rends-
borg, som blev 100 a 130 Pd. større som
den forrige.

Udi min Tid ere Stolene overmalte, om-
giorte og satte i lige Linie, alle med Dørre
for og malet, hvilken Malning 1770 med
bedre Farve blev renoveret. Da Stolene
blev giorte lige i Gangen, saa og mere sam-
mendraget og snevrere, blev vundet 5 Stole
ialt og rum til 30 Personer mere som før.

Pulpituret har min Fader ladet bygge i
1727, saa at Kirken noksom kan rumme
Sognets Indbyggere paa nærværende Tid,
skønt de i de 60 sidste Aar er blevne flux
flere. For nemlig ved de mange Leje-Huse,
saa og nogle Aftægts-Huse, som i alle Byer
ere blevne bygte.

Alttertavlen, som var ifkun maadelig
mahlet, er omgiort af Anders Bindfeld fra
Kurup, en god Mester 1765. Crucifikset er
og paa ny udstaferet.

Anno 1740 anskaffet et Engle-Billede
fra Kjøbenhavn, som holder Døbefadet, saa
at man ej har behov at gaa langs ned
igjennem Kirken til Fonten, naar Børn skal
døbes. — Loftet er og med nye Fielle og en
Bielle indlagt, dito malet for saa Aar siden,
dito Kirkegulvet med hvide Boustener belagt.

Et Counterfei paa den nør Side i Chore
anskaffet, som Kiendere agter for et Mester-
Støkke og skal være en Copie af det for-
træffelige, som findes i Strasborg.

Udi Choret er de 12 Apostler og Evange-
lister, skildret i den vaade Kalk, agtes for

noget rart, i mine Tanker saa gammel en Malning som Kirken.

For Ildbrand og Tyve-Haand tænker jeg, at vores Kirke har været befriet, siden den er bygget indtil nu.

Stæterne Osten og Westen har jeg ladet opmure paa ny og Tralporte forfærdige. Kirkemuren er forbedret trindt omkring; men især er lagt megen Flid paa levende Træer inden Muren; først med Linde og nogle Alnbøg, dernæst, da de ej lykkes, med nogle Kønne, Aske og Hessel; men da efter en Del Aars Forløb blev befunden, at Aske-Træer nesten alene var de, som vilde kiende sig ved Grunden og bedst kunde modstaa Vinden, er der tilsidst sat af det Slags, saa og nogle Egetræer til en Prøve trindt omkring.

I det øvrige har Kirken smukke Indkomster; saa at i min Tid i en 14 a 16 Aar, uagtet at der var giort store Beføstninger, meget er bleven betalt til afbrændte Kirker. Efter det ny Reglement har vores Kirke oplagt flux over 1000 Rd. For nogle Aar siden ere tusinde Mark Lybsk deraf satte paa Rente, hvilken Rente, da Kirken er formuende, aarlig kan oplægge mere. S. L. Biskop Bloch var saa gunstig indtil videre at forunde Sognets fattige Børn til Skolegang Bøger, item en anden god Bog at uddele til forskiellige i Menigheden, hvorfor ved Kirke-Regnskabers Holdelse en specifique Regning.

Fra Munketiden eller før Reformationen har jeg ej kundet saa nogen Efterretning af

Betydning. Saameget vides, at Nitris-Kjær skal have været et Munkesæde. Man nævner en Munk Hr. Nit, som der skal have boet. En gammel Vej fra Stedet til Kirken, som er dyb, synes at bevidne dette. Tilmed jæs af Kirkens Laghævd, at den er egentlig en Kirkens Gaard, men siden ses cedeviseiet, da den nu staar for en liden $\frac{1}{2}$ Gaard, eller kanske rettere for $1\frac{1}{2}$ Otting.

At den sidste Munks Naun har været Erik, derom har jeg seet et gammelt Document. At han har boet udi nærværende Præstegaard, slutter jeg af Eriksdam 100 Skar Norden for Præstegaarden anlagt i Bækken, som i mine yngre Aar havde fiendelige Bolde paa den ene Side, dito af den Steen, som kaldtes Eriks Steen, som gjør Skiellet imellem Agerskou og Kjærgaards Mark, den staar mere Sonden som Norden derimellem. Det, som ligger Osten for Steenen, deraf hører 4 Acre til Bovelund, hvad der siden ligger Osten igien derfor, hører til Agerskou. Det Dige, som jeg haver ladet fæste i min Tid, og som løber Sønder og Nør, gjør Skiellet imellem det, som hører Præsten og Kirken til, hver Halvdelen af Ager og Eng. Synes mig af Omstændighederne, at Erik Munk har været en temmelig myndig Mand.

Hvad Religionen angaar, da maatte det mulig tjene til nogen Oplysning, især da jeg har nu oplevet det 75. Aar, og som her er født og opdragen [skjøndt de Aar, jeg har været paa Universitetet, og en Deel Aar i Condition hos et højt Herfskab afgaar].

Levninger af den papistiske Overtro har jeg, da jeg kom til bedre Indsigt, især da jeg i 1729 kom til at assistere min gamle Fader, fundet adskilligt, endog her som andre Steder saadant, som synes at have havt en Smag af Hedeniskabet: Bantroen var aparte da som nu.

Det er vel saa, at nogle grove Spil og Leeg vare ved Slutningen af forrige 17de Seculum bleven mindre.

Den sidste Liigvagt blev holden i dette Seculi Slutning, som var over Peder Jerresen i Algerfkou, hvorpaa nærværende Tid, Soren Poulsen boer.

Jeg har i mine yngre Aar erkjendigt mig, hvad dette vilde sige. Gamle H. S. i Algerfkou, som var med, fortællede mig følgende: Naar de unge Folk om Aftenen vare samlede, faldt de alle paa' Knæ og bade Fadervor, derpaa opstode de at lege, der blev og sagt, naar de samles, og en efter den anden indkom i Stuen, hvor Liget stod: Gud give det salige Liig en glædelig Opstandelse! Det gif ordenlig til, thi før disse Ceremonier var forrettet af de unge Folk, som vare samlede, blev Skuepladsen eller Ballet aabnet — en agerede Præst med en Dgepude om Halsen, som viede et Par Folk. Disse bleve overøst med en Skaale mindre eller mere Vand. Man legte om Pant, andre skammeligere Ting meldes ikke.

Det fornemste var at danse og synge om den Afdødes Kiste, især sluttet trind Dands. Man quædede tildels derved, tildels sang man og Viser, som jeg i min Ungdom har kiendt

og hørt. — I Dagningen forsøiede sig hver til sit. Man spillede Kort paa Kistelaaget.

Fasteavns Optog var og i Brug i de samme Tider endnu. Unge Karle førte en Plov fra Huus til Huus i Byen. De sang en Visse for Døren, da de droge omkring med Ploven. Husbonden, som agtede sig det for en Ære, gav det, som kunde tjene til deres Gilde, i Vare eller Penge eller og begge Dele. Der som de Plovmand ej bleve artig beegnet, torde de vel sætte Plovjærnet imod Dørstængere eller giøre anden Fortræd. Om den Maade at ride Sommer i Bye og her, som efter har steet 1721 og følgende Aar i Sjælland, har været brugelig, er mig ej bevidst.

Det Straa, som den Afdøde havde ligget paa, blev brændt paa Gaden og nøje Agt givet, om Hulingen i Asten præsenterede Spor af en stor eller liden Færd, og derefter dømmes, om et voksen eller ungt Menneske først skulde følge, dog har jeg i min Tid ej set denne Ceremonie i dette Sogn, men derimod bemærket, naar var at erække nogen, som var syg til Døden, udpustede Lyset, og at man gav Agt paa, hvad heller Røgen drev efter Døren eller i Vejret. Af det Første prognosticerede man, at den Syge skulde døe. Jeg pleiede i første Aaringer at vende det om, før jeg tog Afsked, derhos at overbevise Folk om den Daarlighed, Røgen vilde vel drages derhen, hvor Trækket af Lusten drev hen.

Overalt betydede jeg dem, at Lyset skulde være tændt, det var intet Sacramentets Brug.

vedkommende. Forstandige Folk lade sig overbevise, og er denne Ceremonie af de allerfleste affstaflet. Mere uskyldig har jeg funden det, at Folk løfter ved Hatten, naar de gaar ind paa Kirkegaarden, saa og naar Kloffen bliver ringet. Jeg har sagt dem, at den Brug var kommen op i de catolske Tiider, da Kirkegaardene bleve indviede, og Klokkerne bleve døbte.

Den Viin, som har været brugt i Alters Sacramente er ofte begiert af mig i de første Aaringer til Syge. Jeg har ej just haardeligen bestraffet dem derfor, men om de have været fattige foræret dennem en Bæl Viin og alletider undervist dem om Sacramentets rette Bestaffenhed, og at den Overtro har sin Oprindelse af Pavedømmet, som lærde en Transsubstantion eller Forvandling af Brød og Viin.

Kirkebly er og bleven begiert da og da, jeg har om saadanne Ting da og da funden Lejlighed at tale paa Kirkegulvet i Catechisationen. — Dagvælgere ere der endnu en Levning af iblandt os.

Jule-Stuer vare ej alene i det forrige, men og en Romtid i Begyndelsen af dette Aarhundre. Man kalder disse Øvelser i denne Egn „Leegs“. De Unge samlede sig snart af en, snart af flere omliggende Byer, fornemlig at dandse hele Natten igennem. Der blev og spillet Kort, sviret fælt og Slagsmaal for in Summa, det gif da som nu, hvor disse Ting ere i Brug, megen Ugudelighed i Svang. —

Det var her i Sognet meget Brug at

søge Kroen, mestendel: om Søndag Eftermiddage og sidde over om Natten. Der spillede Kort, og man havde fælt Slagsmaal og deslige for. — Banden og Sviren var fast alles Brug.

Kundskaben var ringe, Ungdommen lærde Lutheri, liden Catechismus, naar de kunde den uden ad, blev det derved, udi forrige Tider vare mange, som ej kunde læse. Udi dette Secule kom von Støttens Forklaring i Brug her i det Slesvigske. Det blev og derved at kunde den uden ad, at præparere Ungdommen til Confirmation var og i Brug, og om nogle faa Spørgsmaal blev tillagt, var de ej af nogen Betydning. —

Det skeete, at Hr. Nicolaus Brodersøn, som siden blev kaldet til Frederiksborg, til sidst til Nicolai Kirke i Kjøbenhavn, kom Anno 1715 til Bedstede, saa vidt mig bekendt, blev han den første, som med ret Iver og Nidkærhed antog sig Christendommens Sag, han var en Lærd og snyderlig Orthodox, men havde som mange andre et forudfattet Præjudicium imod Speners Forkyndelse og Hallenserne, læste dog Spener flittig, og blev mere og mere overbevist om hans og de, som var af hans Mening, Retsindighed, hans Sag blev at udryndde den døde Tro og derimod at drive paa et practisk Væsen. In Summa han var en Indicieux Mand af et muntert, derhos af et naturligt godt og nobelt Gemyt, var især en god Creget og meget veltalende, han var i sin Tid et brændende og skinnende Lys, hvorover Studenter fra andre Steder søgte ham og opholdt sig

hos ham — der var meget at sige om ham, nok er det, næst Buddius har ej havt mere godt af nogen i Teologien som af ham. Ei alene sloge hans yngre Brødre (som siden blev Biskopper og boede som Præster i Kanderup og Medbolden) paa samme Streng, men der kom Anno 1719 og følgende Aaringer velsindede unge Studenter fra Halle, især og Jena, som tildels blev complojeret i disse Egne, især Besterkanten.

Conradi kom som Generalsuperintendent til Rendsborg, Schrader som Provst til Tønder, Tychsen til Haderslev Provsti, med andre flere, (uden at foragte nogen som her ej nævnes), fort at sige, mange Siæle blev opvakte til deres Frelser, og i mange Menigheder blev der flux Iysere." —

Tidt efter de gamle Retsprotokoller.

„Gaarden Faarhus ligger øde.

Efter Ordre fra Kjøbenhavn af 15. Juli 1721 har Amtmanden besaaet Syn og Taxation over Gaarden Faarhus. Mødte Dyrigheden tilligemed 12 Mænd af Agerstov Sogn den 9. September 1721.

De erklærer, at der intet kan gives deraf, saalænge hele Marken ligger i Hede. Og efterjom denne Jord ikke altid kan være besaaet med Korn, men maa ligge i Grønland og hvile visse Aaringer, saa syntes os 12 Mand, at der aarlig kan saaes 12 Skæpper Mønt-Kug og 12 Skæpper Anden-Kærø, naar al Jorden bliver brækket og deles i 7 Jndtægter.

Af England er der intet, der er Mose

og Hede til Brændsel. Siden kan der her-
 efter græsjes 4 Røer, 4 Heste og 40 Faar."

Siden blev Faarhus til en Kro paa den
 gamle Landevej fra Ribe til Flensborg. Over
 Døren stod der i gamle Dage: 3 Dag
 for Penge; Morgen gratis. —

Taxation hos en Gaardmand i Galsted.

Naar en Gaardmand begaar Egteskabs-
 brud, og han skal betale Bøde, Bidrag til
 Moder og Barn, — Penge har han ingen
 af — da bliver der vurderet, og han bliver
 sat fra Gaarden; dette Tilfælde forekommer
 ret ofte, og man forbauses over, saa værdis-
 løst alting er i saadant et Hjem.

„1721 den 18. September Kongl. Maj.
 Fogder og Skriver har i Dag været hos
 Tomas Nissen i Galsted, og formedelt Bryde-
 maal, han i sit Egteskab har begaaet, har
 vi sat og vurderet sin beboende halve Fæste-
 gaard med Hus og Besætning.

3 Fag Salshus a 2 Rdl. 6 Rdlr.

1 Fag Kløv	1	1 Rbm.
8 Fag Ladehus a 4	10	2
7 Fag Tværhus med Skorsten	7	7
7 Fag ringe Ladehus, ganske ringe	2	4 2 Sk.
1 Bord	1	8
1 gammel Kiste		10
4 ringe Stole		4
1 gammel Grisfel		4
2 Tørvefork, 1 Klem		

og 1 Kedelste . . .			4½ Sk.
1 ringe Seng, 1 gammel Dyne og et Bude	1 Rdlr.		8 "
1 Bøtte og en Sæt			1½ "
1 Krit- og Møgbar .			6 "
lidt Potter			1/2 "
1 Vogn med Tilbehør	2 "		"
En halv gammel Vogn, Vognfærre med Læs-træ og Reb		1 Rbm.	12 "
Blod, Harve, 2 Drej Riber		2 "	2 "
1 brunsnippet Plag .	3 "		
1 Hoppe, 18 Aar .	1 "	2 "	
1 udlevet rød Hoppe .		1 "	
1 gammel fort Hoppe, 17 Aar		2 "	8 "
2 gamle forte Køer a 5 Rbm.	3 "	1 "	
1 treaars Kvie	1 "		
1 treaars Stud	1 "		
2 Ungnød a 2 Rbm.	1 "	1	
10 Faar a 1 Rbm.	3 "	1	
1 Haffelsekiste			4 "
27 Læs Lynggøde a 1½ Sk.		2 "	8½ "
25 Favn Stendige a 1 Sk.		1 "	9 "
1 Brønd med Tilbehør		2 "	

forstelligt.

„1734 den 17. Januar aflæst på Tinget et Forlig mellem 2 Koner i Bøvlund samt en Vreserklæring: Malone Hans Jenses i Bøvlund har skielit Leene Sal. Hans

Bundsens for Troldkone, og hun skulde have lagt et Stykke Kiød i hendes Datters Kiste m. m. Men paa det, at Bidtløstighed og Pengespilde kan forekommer, saa haver de gjort Forlig.

1730 den 5. September: Tømmermand Nicolai Wulff, der har boet i Bovlund, er død for 1½ Aar siden i Nysted paa Laaland. Hans Sønner Christian og Peder har faaet Tingsvinde. For 28 Aar er han gaaet bort imod sin Hustrus Vilje.

1733 den 8. December: Oplæst paa Tinget Forbud imod at udføre Heste.

1724 den 11. Januar er der afholdt Driffeting.

1721 den 4. November har Tingfriveren indført følgende i Retsprotokollen:
„Gud ske Lov og Tak for dette afvigte gamle Aar, Gud give mig og enhver i hans Sted et glædeligt, lykosaligt og fredeligt Aaar, og bevar os alle fra Synd og Sorg, Ulykke og Uaar, det ønsker af Hjerter

S. G. Holm.“

Da begge Rangstrup Herreder endnu var et Herred, var Tingstedet endnu ved Rangstrup. Den Mark Nordvest for Byen, hvor Tinget holdtes, hedder „Tinghøje“. Der var oprindelig efter de Eldres Fortælling tre smaa Høje, hvoraf kun den ene er tilbage, desuden en Del store Sten, der har angivet Tingstedet.

Det var meget at ønske, at Tingstedet kunde fredlyses, saa den lille Kest, der er

tilbage, kunde blive bevaret. Det smukkeste vilde være at sætte en Mindesten.

Da Herredet blev delt i Sønder og Nørre Rangstrup Herred, flyttedes Tingstedet fra sidste Herred til Gestrup. En Mark tæt Vesten for Over Gestrup har da været Kettersted. Efter Fortælling skal en Kvinde der være bleven henrettet med Økse.

I Aaret 1834 blev Tinget flyttet til Algerstov Kro.

Henrettelsen paa Kløjbjerg.

(Efter mundtlig Fortælling.)

To slemme, bekendte Ransmænd skulde efter Domsaffigelse henrettes paa Kløjbjerg, en Bakke lidt Nord for Algerstov Præstegaard.

Provst Freuchen, der var Præst i Brandrup fra 1712—1752, skulde som daværende Provst berede dem til Døden.

Den ene af de tvende Forbrydere kaldtes den Sorte, den anden den Røde. Da den Sorte var meget angerfuld og dybt nedbøjet, men den Røde trodsig og halsstarrig, saa skulde den Sorte hænges først, for yderlige at indvirke paa den Røde, saa Sindet kunde bøjes.

Den Sorte blev hængt, og Provsten, som stod lige under Galgen, fik sin Samarie ilde tilredt af Vandet, som i Dødskampen løb af den Sorte og lige ned paa Provsten. Da den Røde saa dette, skoggerlo han højt. Saa blev han hængt, men forinden bestilte han hos de omstaaende Piger, om de vilde smøre hans Støvler.

Han blev ved at sparke hele Dagen, helt

til Solroft, saa Pigerne ikke fik gjort noget ved Støvlerne.

Da det blev Aften og temmelig mørkt, kom der en Kræmmer — en Tamburetkræmmer af dem, der handlede med Glas, hvori der var Skorpionolje og andre Lægemidler. Han havde ogsaa smaa Blik- og Kobberfedler med sig. Da han var træt og meget udaset, sad han og hvilede sig en Stund under Galgen.

I Anledning af Henrettelsen var der denne Aften mange Folk forsamlede i Kroen, hvor de sad og drak temmelig dybt.

En af Gæsterne, en tysk Handelsmand, brovtede paa sin tyske Maade, at han nok turde vove at gaa op til Galgen samme Aften. Han væddede med de andre Gæster. Han skulde først spørge, hvordan de Døde havde det, og siden som Bevis for at have været der skrive tre Kors paa Galgen.

Tyskeren kom dristig gaaende hen til Galgen og spurgte: „Wie steht's mit dem Quartier?“ Tamburetkræmmeren, der sad og hvilede sig, svarede: „Ganz schlecht!“

Nu glemte Tyskeren i sin Rædsel at skrive Kors, løb efter Byen, hvad Remmer og Tøj kunde holde, Tamburetkræmmeren bagefter ham med alt sit Glas og Skringletøj paa Ryggen. Det ranglede og klemte for hvert Skridt.

Tyskeren fo'r bleg som et Lig ind i Kroen, og da hans Svirebrødre spurgte ham, hvordan de Hængte havde det, svarede han, idet han pustede og stønnede: „Den ene er lige bagefter mig!“

Tyskeren tabte Væddemaalet.

De to Gravstene.

Ved den østre Ende af Kirken ligger en stor, bred Gravsten over Præsten Joh. Monrad Reimer, der døde her 1796. Som et Baabenmærke ses øverst paa den store, brede Sten en Halvmaane og et Hjul. Derom fortalte gamle Sognefoged Hør Lüch i Kurup følgende Sagn:

En af Præstens Forfædre havde som ung været med i Svenskekrigen og var en Aften ude at spionere efter Fjenden. Han kom til en Galge, og da han mærkede Fjenden i Nærheden, frøb han rask hen og lagde sig i Hjulet paa Stejlen, saa rolig som om han var død.

Lidt efter kom der to fjendtlige Officerer og satte sig nedenunder Stejlen, der stod paa en Bakke.

De talte om, at paa den og den Maade vilde de overfalde Danskerne, og forklarede gentagende Planen for hverandre. Den ene sagde: „Bare der ingen hører os“, hvortil den anden svarede: „Hvem skulde høre os? Han deroppe er godt hængt.“ De rejste sig og gik bort til deres Afdeling. Men han deroppe foer rask ned, begav sig af Sted til Kongen og fortalte alt. Dog blev han som Spejder sat i Fængsel saa længe, indtil det viste sig at være rigtigt, hvad han havde berettet. Derefter blev han adlet under Navn af Monrath og fik en Maane og et Hjul til Baabenmærke. —

Skrædderens Gravsten.

Indtil for omtrent 60 Aar siden laa der paa den herværende Kirkegaard en lang Gravsten over en afdød Skrædder. Øverst var udhugget Skrædderens Vaaben: En Saks og et Pressejern, og nedenunder stod der:

Med min Saks og med min Pren
har jeg forhvervet denne Sten.

* * *

Bed den nørre Kirkemur vokser der en Hylde, og der fortælles om denne: at naar den er saa stor, at den kan holde en Hest, saa kommer den danske Konge og binder sin Hest der. Skønt Hyliden nu er stor nok, har han ikke været der endnu.

Offentligt Skrifte.

I Aaret 1699 var der syv, som stod offentlig Skrifte; de maatte indenfor Kirke-døren en Søndag før Gudstjenesten og i Menighedens Nærværelse høre Præstens Anklage og Formaning, bekende højt deres Synd og love Bedring og fik Tilgivelse med Haandspaalæggelse.

Hans Hansen, en Egtemand i Bovlund, for Egtestabsbrud, som han havde begaaet med Maren Pedersdatter, „en tre Gange loffet Avind“.

Niels Andersen og Anne Andersdatter, „som lagde Vind paa et Barn, førend de blev trolovede, og Barnet blev født til Verden 19 Uger efter deres Bryllup, er begge brodfældige.“

Jens Skolemester i Bovlund stod offentlig Skrifte, fordi han i over et Aar havde holdt sig fra Guds Bord.

Jes Nielsen stod offentlig Skrifte den 17. Søndag efter Trin., „eftersom Maren Gregerzdatter skyldte ham paa, at han er Fader til hendes Datter Mariane, som nu er 32 Aar gammel, og har nu Peder Jacobsen i Bovlund til Mand.“

Jes Svendsens Kone i Gestrup, fordi hendes Barn af Uagtsomhed blev skoldet ihjel.

Af Kirkebogen.

Følgende Skrivelser fra Myndighederne er indførte i Kirkebogen:

Hr. Mecklenborgs Suspension ophæves, og der sker ikke videre Tiltale, fordi hans Hustrus Barselsfærd er sket i den syvende Maaned efter Brylluppet den 29. Juni 1776. [Mecklenborg var her Kapellan].

Reskript til Biskoppen: At Krigsraad Camerer og Frue i Bodder, som imod Lovden har afholdt sig fra Herrens Nadver, maa dertil antages igen uden at udstaa Kirkens Disciplin den 29. Juni 1781.

Den 18. April 1789: Børn, som oplæres til at kniple, bør kun søge Skolen enten 3 Dage om Ugen eller ogsaa hveranden Uge.

Stednavne paa Udflyttergaarde og Huse.

Bispelgaard, Flenghus, Gammelstovstue, Gejlbjerg, Hadsbølhus, Rævbjerghus, Skibelundgaard, Bojemgaard, Abjerg, Anders-

hoved, Bjørnholm, lille Bjørnstov, Jørgens-
by, Hjortlund, Susvind, Skadborg, Høiset,
Jægerborg, Jægerlund, Mattesbjerg, Krav-
lundgaard, Kronborg, Skibelundhus, Pipop.

Ramser.

Mikkel aa den Buend
De mødtes i æ Lund.

„Aa hor, do Mikkel, faur og fin:
Maa æ it faa Halen din
Til Foer under Hatten min?“

„Nej“, saai Mikkel.

„Æ har mæ faa fed en Gaas,
Den har ej gør Æg i manne Aar.
Gaasen vil æ give dig,

Maa æ faa faa Halen din
Til Foer under Hatten min?“

„Nej“, saai Mikkel.

„Æ har mæ faa fed et Faar,
Det har ej haj Lam i mange Aar.
Faaret vil æ give dig,

Maa æ faa faa Halen din
Til Foer under Hatten min?“

„Nej“, saai Mikkel.

„Min gammel Lænd
de gi'er it knaj din Faarlænd.“

I den Ruff og i den Smuff.

Da sprang Mikkel i æ Bust,

Aa væk var han:

*

*

*

Skrædder, Skrædder Strue,
Han drak sig saa fuld,
Han kun int se en Flue.
De kom ud paa Marken,
Da faldt han i en Grue
Med æ Neis i æ Jord,
Med æ Ben i æ Bær.
Da blev han nove grimet.
De loi ham op aa en Trillevu'n.
De lille Hjul det snurret.
De før ham hjem i Skrædderens Gaard,
Der stoi hans Kuen aa knurret.
„Kunur kun ej, min lille, bitte Mo'r,
Saa vil jeg ikke bande.“
Saa tog han op sit Bæsjjern
Dg slog hend i hend' Bände.

*

*

*

Fra æ Møl aa te æ Køl,
Der var ingen anner hjem
End to gammel, skidden Kvind'.
Den jen sad aa sribbet æ Ged,
Den anden sad og rør i æ Grød.
Der var æ saa nibbe,
Væ vild' i hend Grød aa slif.
Hun slog mæ over min sølle Hand.
Væ gør hend en vær' Skai:
Væ staf Jld i hend bedst Lai.
Væ rend og de brænd
Op til Kongen Kalgaard-Dig.
Der kom æ te min Farbro'er Jes,
Han kom trækkend med en Rvej,
Den vild' hverken vej heller bej.

Saa bad æ old min Naboer til Gæst,
Der vild' ingen kom.
Saa sprang æ op i en Tvonbust
Na aad hver en Smul.

*

*

*

Dippe, dippe, Due,
Min Mo'r er en Frue,
Min Fa'r er en Herremand,
Min Bro'er er en Spillemand.
Spille lidt paa Strænge,
Strænge koster Benge.
Benge er i Bungen,
Bungen er i Kjolen,
Kjolen er i København.
Hov, aa Hov, aa haja,
Der er nok aa tej a.

*

*

*

Fa'er, Mo'r, Søster og Bro'r,
Sig mæ, hvor din Kjærest bor,
Mor'n skal de ha' Fæstel
Med ti forghldte Heste.
Springer J højt, springer J lavt,
Springer J op til Bjælken,
Den, som kan Bjælken naa,
Han skal Kongens Datter faa.

Æ gif forbi et Hus.
Da æ kom ind i Huset,
Da var der ingen ind
Udden to gammel skidden Kvind!
Den jen saad aa molket,
Den anden saad aa strø i hind Grød,

Vi tov op hind Birrestik,
Vi vild' i hind Grød aa sliik,
Hun tov op en Fyrbrand,
Slov med øver min saar Haand.
De spej, aa æ rej.
De brænd, aa æ rænd.
Saa kom æ til gammel Graas i Dønd.
Saa tov æ op min lille bitte Rnyv.
Saa gør. æ hind et stakket Lyv.
Saa kom æ til Kongens Gaard i Aften.

Kloffen sang.
Læg Børn i Seng.
Læg Dhen aa dem.
Kom Smør i Grød.
Gi' gammel Mand Karer.

Børneramser.

Sov, lille Barn, sov,
Din Far er ud aa plov.
Mor er ud aa gi æ Gris.
Sover do it, saa fær do a æ Ris.
Sov, lille Barn, sov!

Ding, Dang.
Avtensang.
Smaa Børn i Seng gaa.
Gammel Folk op aa Karer faa.

Kjesten gif aa vaer aa æ Faar
Op ad Langelund Alger.
Der blev hun en Husmand vaer:
Sidder du der, din Stakkel?
Fryser du, saa fryb i Ly, din Karer!

U Præst aa æ Deen di flaa' et Faar.
U Konnevær støj aa skændt.
U Præst han tren aa æ Konneværs Fod.
Hvad mon den Konnevær tændt?

Der kom et Skib fra Amsterdam,
Det var lajt med Hve'e.
Der kom en Jomfru fra København.
Hun spuer, hvad Skipperen he'e.
Skipperen hed Klaus Bølfepind.
Saa tog vi Kahytten ind.
Saa dansed' vi til Monael
Baade Piger aa Karl.

U Mand aa æ Kuen di varet æ Faar.
Konen vild' inte møde.
Saa bløv Manden gal i æ Krop.
Konen op i Egetop.
Vil du mæ nower, saa kom herop.
Der kom en gammel Jæger.
Han vild' Konen skyer.
Han skød, det gav Knald.
Konen ned til Jorden faldt.
Han smed baade Løggel aa Bøs.
Han vild' tæ aa klap aa kys;
Men da var det for silde.

Drej, Sau, Musse-mjau,
Fir Skilling hverrend Dau,
Jen til Ol, aa jen til Brød,
Jen til lille Fæstemø,
Jen aa put i æ Poes.

Age ud og olde,
Nu vil Skoven folde.

Har J it set min ti smaa Faar?
De fem var hvid, de fem var graa.
Old saa haj de Klokker paa,
Saaner som lille Bærsoffetaa.
Han kund' hverken støj eller staa.
Tej en Stol og sæt ham paa,
Din lille sølle Bærsoffetaa,
Bærsoffetaa! Bærsoffetaa!

Ag og ag til Sønderballebro.
Køf til Jens et nyt Par Sko.
Gammel Mand vil og ha' to.
Men han faar inne før Paask.
Før Pinsda, ven æ Haver æ saaj,
Før Skoven stander i Blomster.

Kør til Møl med to Føl.
Kom tilbage med to Plag
Dg tej lil' Anne op aa ag!

Ag aa hvys aa Lauring!
Æ bugger æ Barn for en Kauring.
Kan æ it æ Kauring saa,
Saa vil æ lad Buggen staa.
Lad det lille Barn græde.

Keg med Ramse.

Her kommer Sille fra æ Land,
Hun skal giftes med en Præst.
Han har en Kjole saa vid og saa sid
Med sør'ogthve Guldknapper paa.
Tykkes du, æ skal have ham?
Sig enten Ja eller Nej.

Siger hun Ja, saa er hun en god Pige
Siger hun Nej, saa er hun en arrig Pige.
Og Præst har slaan old min Potter aa Bander
i Stykker.

Tykkes du, æ skal ha ham?

(Den Adspurgte skal græde.)

Siger hun Nej, saa er hun en god Pige.

Siger hun Ja, saa er hun en skidt Pige.

Nu er æ Præst død, hvad vil du arve efter
ham?

Maa æ saa old hans Penge,

Og Pung er bundløs.

Hun maa hverken le eller vise Tænder.

A. : Goddag.

B. : Bunderda.

Hvis hun ler eller viser Tænder, saa skal
hun give Pant.

I det hele snakke indtil hun faar hende
til at le.

Stork aa Stork aa Bene

Med de røde Bene,

Hvor har Du været saa længe?

Og har været i Kjøbenhavn.

Der var Bord aa Bænke,

Der var Piger, der skænked'.

Der var Dreng, der kntted Buld,

Der var Piger, der spinder Guld.

Hav aa hav aa heja,

Der var nok aa tej a.

Fra Ugerstov By.

Katrin Severin hun soj saa frit,
Jens Ludvig han kommer aller for tit.
Hans Dutsen han skrier saa listele hen.
Hanne Mari hun sejer, hun vil vær hans Ven.
Kresten Msløv, han figger saa høt under æ
Kasket.

Anne Bojsen hun sejer, hun ren et fun lidt.
Ellen hun sætter en Brøffel te æ Jld.
Ann Stoffers hun kommer med æ Kaffeteel,
Stoffers Bobs de hænger saa sit,
For han drikker sæ en Puns saa tit.
Kjesten Krokun skænker en Snaps saa frit,
Dg det gor hun saa javle tit.

Ramsse om Bymændene i Vellerup.

Lild Pær, stor Pær, Pær Hansen og Pær
Sejer (Jæger).

Pær Jøsterby, Pær Vesterby, Pær Thamsen
og Pæ Skrejer (Strædder).

Gamle Viser.

Gammel Kjælling hun put hind Son i Sæk
For en Sinfelkvang, for en Due.
Saa bar hun den til den Mølle væf
For en Mjens Knavereraf,
For en tusind signende Ghy.

Ja, Jer Sæk kan J sæt ved min Datters Seng,
For der er er ingen Musegang.

Dg det bløv Nøten, og det bløv Kat,
Da begyndt den Sæk aa kryf aa gaa.

Da soj den gammel Kjælling, hun laa i den
Braa:

Vi tror der er Thy i vort Møllerhus.

Nej, der er ingen Thy i vort Møllerhus;
Det var den Kat, der bed den Mus.

Da soj den gammel Kjælling, der laa i den
Braa:

Den Kat har Stovl og Sporer aa.

Dg det gif hen, det var ingen Nar,
Da fik Møllerens Datter baade Datter og Son.

Dg di vejst op, og di blev stor',
Den jen bløv en Thy, den anden en Hoer.

Den jen blev hæend, den an' blev bræend
For en Sinkelkvang, for en Due.
Dg dermed har min Vis en Vænd
For en Afens Anavererak,
For en tusind signende Ghy.

*

Det var læng for Midnat, ja læng for Hanen
goel.

Hustru talt til Husbond: Na do skal op aa
maael.

Herre Gud naaj mæ fatte Mand
For Giftermaalet, jeg paafand.
Kvinder di er uend.
Gud naaj mæ fatte Buend.

Da han haj maal' en Skjæppe, en Skjæppe
eller to,
Ud saa kom den skidden Kvind': No skal do
hen aa to.

Da han haj toj hind skidden Klæ'er, og hænd
et runden omkring.
Saa gif han til hind Stuedør og ringlet
med de Ring.

Hvad enten skal æ maalk æ Kær, heller æ
skal drej til Ting,
Heller æ skal blyv hjem aa folle dæ ud og
ind.

Først skal do maalk æ Kær, aa saa skal do
drej til Ting,
Dg saa skal do skynd dæ hjem igen og folle
mæ ud aa ind.

Da han haj maalket de manne Kær, dertil
de manne Faar,
Op saa støj den foldet No og spildt ham
det hver en Taar.

Bonden gaar i Gaarden og brøler som et
Nød,
No har æ spildt vor Maanmjælk, som æ
skuld ha til Brod.

Ud saa kom den skidden Kvind og tog ham
i hans Skæg:
Naa saa skal do sej mæ, hvor aald vor Hons
gør Ug.

J Gaar da gør den Bruen, aa Maan saa
gør den Blaa,
Om do vild ryv begge mine Tøu ud, saa
kan do inne mer saa.

Herre Gud, naaj mæ fatte Mand
For Gistermaalet, jeg paafand.
Kvinder di er uend,
Gud naaj mæ fatte Buend.

U fæst mæ saa gammel en Kjælling,
Hun gad slet intet haj.
Velling og Grød, det gad hun haj,
Det var hind' davle Føj.

U hit aa saa godt et Kaj, saa godt et Kaj
a Morre.

U sat hind' aa vor Jullebar
Na før hind' op ad æ Torregad,
Kobmanden der os mødte.

Na hør, do gode Bondemand,
Na vil do Got lild sæel,
Saa før kun op for æ Ollekuns Dør.
Der vil æ dæ Penge tæel.

Sotten blev saal, aa Penge blev taal,
Na Manden lakked' ad Haande.
Piger aa Dreng naa hinter vos Vand,
Saa vil vi Got lild Skaal.

Da vovnet den Kjælling i Braa, hun laa i
Med femten Krykker i Hænde.
Skaaler J mæ saa, slær æ Jer,
Saa er vi alle skændte.

Na Herre Gvi naai mæ fatte Mand
For old min manne Bæng.
U tændt, æ haj faar en goj fed So,
Da var et en gammel Kjælling.

*

*

*

Bær Svinedreng han fatte sig ved Busten
og kvad:
Om jeg skuld' faa Kongens Datter i Nar?

Da svared' den Orm, som udi Busten laa:
Du kan ikke vide, hvad Lykke du kan faa.

Om Aftenen saa silde, da Duggen faldt paa,
Liden Kirsten fik Lyst til Bær Svinedreng
at gaa.

Ingen saa haver jeg Stævne sat,
Og ingen lukker jeg i mit Bur om Nat.

Jo mig saa haver du Stævne sat,
Og mig lukker du i dit Bur om Nat.

Femten Nagler og dertil en Bind,
Dem tog hun saa, og saa gif hun ind.

— — —
Og hor nu liden Kirsten, hvad jeg vil sige dig:
I Morgen saa klager jeg til Kongen over dig.

Du maa klage til hvem, du klage vil.
Jeg skal staa dig saa nær, jeg kan svare dertil.

Om Morgenens saa tidlig før det blev Dag,
Bær Svinedreng gif ind for denKonge at flag'.

Alf hør mig, Herre Konge, baade fauer og sin,
Jeg kan ej vær i Fred for den liden Kirstin.

Dg hør nu liden Kirsten, hvad jeg siger dig,
Her staar nu Bær Svinedreng og flager
over dig.

Hvad heller vil du malke Mælk udi Spand,
Eller du vil være Dronning over Engeland.

Ja heller vil jeg malke Mælk udi Spand,
End jeg vil være Dronning over Engeland.

Bær Svinedreng drog af sine Handsker smaa,
Da havde han femten Guldringe paa.

Bær Svinedreng drog af sin Kjortel graa,
Da var den af Flojel forinden blaa.

Bær Svinedreng drog af sin gamle Graahat,
Dg da var hans Haar med Guld belagt.

Den nyere Tid.

I Aaret 1789, da Folkemassen væltede den franske Kongekrone, fik denne Begivenhed ogsaa Indflydelse i denne Ufkrog paa mange forskjellige Maader. Bondens Frigørelse gjorde her sin største Virkning, ikke saaledes, at vi her led under Herremandsvælden, der her var ukendt; men det gamle nedarvede Fællesskab fik omkring Aarene 1790 til 1800 sit Dødsstød, idet alle de forskellige Byjorder blev udfisktede.

Med denne Udfiskting blev enkelte Gaarde

flyttede ud til Udkanten af Bymarken, hvilket ofte skete under stor Strid.

Jungen vilde flytte ud fra den lumre Byvarme, men alle vilde blive inde i Byens hyggelige Sladderfroge og ikke ud til Hede-kanten, ud til Ræven, saa Udfllytningen maatte bestemmes ved Lodtrækning.

De Folk, der forestod Udskiftningen, gjorde et stort Arbejde. Dette ser man, naar man gennemgaar de forskellige Udskiftningsprotokoller. Det tog Tid, ofte i Mårevis, førend Kommissionen blev færdig med en By's Udskiftning.

Kommissionen bestod af Husfogden, en Landmaaler og to Sandemænd.

Naar det ved Flertalsbeslutning var vedtaget, at Udskiftningen skulde finde Sted, saa blev hele Bymarken opmaalt og boniteret af Sandemændene. Derefter blev Jorderne fordelede efter den Skat, der paahvilede de enkelte Gaarde. Og med Hensyn til Beliggenheden blev der fastet Lod. Vi har jo endnu Navnene Algerlod, Englod fra den Tid.

Af Landmaalere var her paa Egnen flere: Hans Clemmesen, en Gaardmand i Gestrup, og en Gaardejer Petersen i Branderup. Men i Algerstov Sogn er største Parten udført af en Landmaaler Lund, der lavede fortrinlige Kort.

Langt over Halvdelen af Sognet var Hede, og store Hedebrande hørte til Dagens Orden. Der har været Hedebrande, der har begyndt paa Rangstrup Mark, gik Norden Algerstov, Syd forbi Tostlund Kirke og holdt først op

ved Allerup Mark. Alle maatte ud at slukke, selve Pastor Nisles anførte Skolebørnene og raabte: Raster Sand paa, Børn! Men Jlden var stærkest og blev ved, saa længe der var Lyng!

Af disse store Hedestrækninger er der nu kun Smaastumper tilbage.

Knud Nagaard.

Det var i Begyndelsen af den daarlige Tid, at Knud Nagaard kom som Præst til Algerstov, hvor han blev til sin Dødsdag i 1838. Nagaard var Søn af en Gartner i Kolding. I otte Aar var han Præst i Thy, og han kom hertil i Aaret 1806. Som en fædrelandskærlig Mand tog han kraftig fat for at ophjælpe og opmuntre Folk til Selvhjælp paa alle mulige Omraader, navnlig til Sparommelighed, Husflid, Indførelsen af Rodfrugter, Brugen af Mergel og Tørvejord til Strøelse, altsammen Ting, som endnu hundrede Aar efter staar paa Dagsordenen.

Ved Aarhundredskiftet 1800, hvor man efter Udskiftningen skulde have staaet foran en gylden Tid for Bondestanden, kom der derimod en langvarig Krig, Napoleonstiden, der hærgede hele Europa, og som især gik ud over Danmark. Flaaden gik tabt 1807, Landets Pengekasse tømtes, og det endte med Statsbankerotten og Tabet af Norge.

Dertil kom, at Kraften indenfor den unge Bondestand gik op i Soldaterstanden; thi mange laa Soldat i 15—16 Aar. Hvem

der ikke tog legemlig Skade, tog dog Skade paa Sjælen, saa mange kom mere eller mindre moralsk fordærvede hjem.

Tiden efter Wienkongressen gav vel en lang fredelig Periode; men Pengene mangede; mangen en Gaardmandsfamilie gik fra Gaardene, ud af deres gamle Slægtshjem og drev rundt som Tiggere. Det er et af Landets sorgeligste Tidrum, og hvad man havde ventet: at Udstiftningen skulde have givet et Opsving, det blev til en Skuffelse. Der gik det meste af en Menneskealder, før det blev lysere. Den Slægt, der nu voksede under saa tarvelige Forhold, blev der givet Kraft til at fremmane den længe forventede gode Tid.

Alt denne Tid kaldes Oplysningens Tidælder, er for saa vidt rigtigt, da der nu begyndtes paa bar Bund. Skoleforordningen af 1814 paabød en almindelig og regelret Skolegang. Der blev oprettet Lærerskoler, baade private, hos Præster samt ogsaa paa Seminarier. En Del unge skrivelystne Præster kom til Egnen, men man maa forundres over, at ingen havde Dje og Hjerte for det danske Sprogs Undertrykkelse. Nagaard er den eneste, og man maa beundre hans klare Syn paa, hvilke Ulykker dette Sprog mord forvoldte.

Præsten i Nustrup, Dnssjel, svinger Satirens Svæbe, men Nagaard har til Trods for sin store Servilitet Mod til at sige Regeringen ordentlig Besked, han bebrejder Regeringen dens Svaghed og fordrer Dansk indført som Kirke-, Skole- og Retsprog. I

sin „Tørninglens Beskrivelse“ af 1815 drager han alvorlig til Fjelts imod Tyft og advarer imod Faren.

Skønt Knud Nagaard i det hele var et Barn af Samtiden, var han dog i mangt og meget forud for sin Tid. Han var et Hoved højere end alt Folket, og bogstaveligt var han en høj Mand med et alvorligt og strengt Væsen. Hans Dømmeme er vel en Del forskelligt, men han mindes endnu af alle med stor Værfrygt.

Der er paastaet, at han var Amtmand Johansens højre Haand, og der skete ikke noget i Besteramtet, uden at Nagaards Mening først var hørt. Han var i det hele Omegnens Drakel og blev spurgt til Raads i alle vanskelige Tilfælde.

Om hans praktiske Evne til at opfatte det vigtige i de forskellige Forhold, fortælles der endnu af de Gamle mange betegnede Træk.

Engang, Karlene fastede Mergel, havde de faaet lidt over Tørsten. De blev enige om at fortie det, da de saa Nagaard komme hen til dem. Men Nagaard saa straks Stillingen og sagde til ham, som stod paa det øverste Lad: „Hans, Hans! han staar paa et farligt Sted!“

De skulde hver Afsten samle Brædderne op af Graven; men en Afsten lod de det være, og nu gif det galt, Graven skod sammen om Matten og begravede Brædderne, men en af Arbejdsmændene, Jørgen, fortalte, at den skod sammen om Morgenens og haltedede meget, som om han havde faaet Laaret

stødt, hvad Provsten mærkede var galt. Provsten spurgte Jørgen siden efter stadig om Laaret. Det vilde Jørgen nødig høre.

Han gjorde Altkord med Mergelkarlene, at de skulde have en Snaps for hvert Spæd, Fruen spurgte, om det var for hver Spædefuld? „Nej, Kone! det er for hvert Lag over Graven!“

Per, en Mand i Nærheden, havde kastet sine Dine paa en af Provstens Stude og vilde bytte sig til den med en ringere af sine, men saa roste han sin daarlige saa meget, saa Provsten mente, at det var bedst, hver beholdt sin Stud, for Provsten var ogsaa glad ved sit Kreatur.

En Mand i Sognet vilde gerne have sin Søn i Tjeneste hos Provsten, men Gaardmanden roste sin Søn saa stærkt, at Nagaard sagde: „Han er sandelig for god for mig, min gode Johannes.“

Engang i Snevejr førte Karlen for ham hjem fra Haderslev og væltede ham 3 Gange. Hver Gang hjalp Provsten Bognen op, men sidste Gang væltede han ude ved Havelaagen, saa sagde Provsten: „Nu, Hans, nu gaar jeg!“

Nagaard var meget sparsommelig, Folk mindes endnu, at til Hans Refslunds Bryllup i Bovlund bestod hans Datters Pynt kun af blaa Kornblomster.

Han har udgivet flere værdifulde Skrifter: „Beskrivelse over Thy 1802“, „Veiledning til en Gaards Drift i Hedeegnen 1811“, samt det allerbedste „Tørninglens Beskrivelse 1815“. Han skrev Afhandlinger til Datidens

Tidskrifter samt leverede Bidrag til Molbechs „Dialekt Lexikon.“

Som enhver kraftig Personlighed blev han beskyldt for at være herskesyg; og den Uvilje, han paadrog sig ved saa egenmægtigt og hensynsløst at indføre den „Evangeliske Salmebog“ er fuldtud berettiget og kaster en mørk Skygge paa den foretagsomme Mand's Minde.

Den evangelisk-kristelige Salmebogs Indførelse i Agerstov Kirke.

Om denne Begivenhed fortæller Nagaard følgende, som han har indført i Kirkebogen:

Første Advents Søndag den 29. November 1812 sagde jeg paa Prædikestolen: Da jeg anser det for min Pligt, at jeg bør bidrage mit til at bringe den evangelisk-kristelige Salmebog i Brug ved den offentlige Gudsdyrkelse, saa har jeg i den Hensigt anskaffet en Del af disse Salmebøger og gør herved det Forslag: at vi med Guds Hjælp vil begynde næstkommende Nytaarsdag at synge af denne Salmebog her i Kirken.

Derksom nogen havde gyldige Grunde at indvende her imod, da vilde han være saa god at anmeldte saadant hos mig inden i Dag otte Dage. Hvo som ikke inden den Tid gør Indsigelse, bliver anset for, at han stiltiende samtykker.

Jeg har for megen Agtelse for mine Sognesfolk til, at jeg kan tro, at Fordom

eller Uvidenhed skulde lægge Hindring i Vejen for den gode Sag.

Den Hindring, som Fattigdom kunde foraarsage, skal jeg søge at hæve derved, at enhver af de fattigste Familier skal blive forsynet med en Salmebog uden Betaling. De, som imidlertid vil købe Bøger hos mig, kan jeg overlade saa vel smaatstiledede som storstiledede for 12, 14, 15 og 17 Skilling lybst Stykket.

Næste Søndag gjorde jeg følgende Erklæring:

Da indtil i Dag ikkun 36 Personer har meldt sig hos mig, og erklæret sig for den gamle Salmebog, og dette Antal er ubetydeligt imod det langt større Antal, som enten mundtlig eller stiltiende har samtykket i den ny Salmebogs Indførelse, saa forbliver det ved den tagne Bestemmelse, at den ny Salmebog bliver indført her i Kirken næstkommende Nytaarsdag.

Biskop Hjort havde ved Visitation her i Kirken afvigte Sommer erklæret sig for den ny Salmebog og gjort opmærksom paa dens Fortrin frem for den gamle. Han havde ogsaa tilstaaet mig, at jeg af Kirkens Kapital maa tage 100 Mark lybst for derfor at købe Salmebogen til Fattige og Skolerne.

Af de 36 Personer, som i den bestemte Tid havde erklæret sig imod, var 21 fra Bovlund.

Det var langt fra, at Dumhed og Genstridighed tilfredsstillede ved det, som var sket. Denne Egns Tænkemaade begunstiger ikke et saadant Foretagende. I Branderup

og Bevtøft saa vel som flere Sogne her i Egnen havde Præsterne arbejdet paa at indføre den ny Salmebog, men det genstridige Parti havde vundet Sejr, og Præsterne maatte give efter. Vignende Udfald ventede man sig her. Visse Personer paatog sig at samle Grunde og at gaa fra Hus til Hus for at samle Stemmer imod mit Forslag. En Dags Tid før Nytaarsdag bragte en Mand mig en Liste paa 104 Navne, der ønskede at beholde, hvad vi havde.

Jeg tog ingen Hensyn dertil, men blev min Bestemmelse tro.

Frimodig, men med Forventning af adskillige Tilfælde gif jeg til Kirken Nytaarsdag. Sangen begyndte efter den ny Salmebog og udførtes med største Orden, tydeligste Deltagelse og Højtidelighed. Der som Enkelte ikke sang med, saa forholdt de sig dog rolige: Fra fremmede Sogne havde Nysgerrighed ført mange Mennesker, saa Kirken var propfuld. Oppositionen vilde efter dette tabte Slag endnu ikke anse sig for overvunden, men vedblev at samle Stemmer og oplægge Raad.

Derefter indsendte de følgende Ansøgning:

„Agerstov, den 8. Jan. 1813.

Menigheden i dette Sogn beder at maatte beholde den hidtil brugte Salmebog i Skolen og Kirken, som Stedets Præst paa Nytaarsdag lod ombesle med en ny Salmebog. der er os ubekendt og, saa vidt vi veed, ikke nogen Steder i Brug her i Egnen.

Til Kongen.

Vore Forfædre før os i mangfoldige Led i nogle Seculum har hædret den kristelige Tro ved den saakaldte Kingos Salmebog osv.

Vi finder dette for en stor Samvittigheds Sag, at ombytte den med andre, os ubekendte, der nok maa indføres, naar de fleste stemmer derfor. Men dette er ikke sket osv.

Vi beder Deres Majestæt at lade os tilkomme den Naade og Ret, som saadanne religiøse Ting os tilkommer, at beholde vore gamle Salmebøger vor Livstid og i Begyndelsen indføre den i Skolen osv.

I Fuldmagt af 104 Beboere
af de største Familier:

Peder Hansen Lautrup,
Nils Hansen,
Laurids Nielsen Dam,
Peter Gaarde.

Denne blev mig tilsendt fra Biskop Hjort og Amtsprovst Højbro til Erklæring, som jeg afgav den 18. Februar 1813.

Den 13. April 1813 lod det danske Rancelli tilkendegive, at der ikke kan agtes paa denne Klage.

Lidt mere af Kirkebogen.

Kærgaards Mark skal være en adelig Frues Sjølegave til Algerstov Præst og Kirken. —

*

*

*

Aar 1777: Biskoppen forlanger indsendt Betænkning over, at Præsten — Hr. Ewald i Hvidding — lader sine Børn opdrage i Kristiansfelt, samt at han tilholdes at tage sine Børn tilbage, og de øvrige Præster advares imod at sende deres Børn derhen.

*

*

*

1813 om Tiende: Alle giver Tiende som har Sæd og opdrætter Kreaturer, Korn-tiende hver 15de Kjærv. Deraf faar Præsten Halvdelen, og den anden Halvpart deles mellem Kongen og Kirken. Af Kalve, Lam og Grise hvert 15de, som igen deles mellem Præsten og Kirken, hver Halvdelen, Præsten faar sine in natura, men Kirkens betales med Penge, 1 Kalv = 1 Mark Lybsk og 1 Lam eller 1 Gris = 4 Skilling Lybsk. Degnen faar 2 Lam forud, inden Præst og Degn kaster Lod.

*

*

*

Den 7. September 1813 kom nogle Mænd fra Bovlund: Hans Hynding, Mathias Møller og Nis Thorsmark trækkende med nogle Kalve og Lam, der var udtagne St. Hansdag som Kvægtiende. Jeg paastod, at de skulde tage dem med hjem og græsse dem, indtil jeg lod dem afhente, eller være ansvarlige for Tab og Skade. Men de efterlod Kreaturerne ved min Gaard, jeg lod dem drive ud paa Vejen.

Da jeg om Mikkelsdag sendte Bud efter Lammene og noget senere efter Kalvene, nægtede de at levere dem. Jeg klagede til

Amtshuset, og de blev dømt til at udlevere dem. —

Den 12. November 1844: All Tiende til Præsteembedet afløses nu til en Afgift af 260 Tønder Rug, men Bovlund vilde ikke som de øvrige overtage sin Andel efter Kontribution. Efter det Tilbud, Bovlund havde gjort, kom der til at mangle 1 Tønde, 3 Skæpper og $3\frac{1}{4}$ Fjerdingfar, som Gestrup saa vilde paatage sig. Siden paatog Mathias Kefslund, Hans Lund og Jens Gaarde sig frivillig til at overtage denne Rest. —

* * *

Kancelli-Skrivelsen af 4. Marts 1823:

De af Pastor Krøyer i Føl underviste Seminarister maa nyde lige Rettigheder med andre Seminarister; men saadan Rettighed tilstaaes herefter ikke Bærnepligtige, der ikke er underviste paa Seminariet. —

* * *

1833: Den store Klokke i Agerskov Kirkeetaarn blev beskadiget ved Ringning den 1. December. Jndskriften var med ophøjede Bogstaver følgende:

»Peter Nissen, Kirkeværgen to Galsted, Poul Madzen to Agerskov Kirkeværgen.

*) Got mi Michel Dibler.«

Den blev omstøbt paa Frederiksværk.

* * *

*) Got mi = ghdede mig = mig skabte.

1835 ved Folketællingen var her i Sognet
1206 Personer.

1840 var her 1261 Personer.

*

*

*

1845 den 29. November skriver
Biskoppen: Fattigfoged Joh. Snell, der besvæ-
rer sig over Præsten, fordi han nægter at
lyse til Egteskab for ham og Fruentimme-
ret Frederikke Stephansen af Tostlund, af-
vises, da hun har nydt Fattigunderstøttelse.
Og skønt han har taget hende i Huset med
Skudsmaalsbog, saa maa hun ikke betragtes
som flyttet til Ugerstov Sogn.

Lidt fra Bovlund og Vellerup.

I Keldsig, en mindre Lavning Østen for
Bovlund, hvor der før var et Rildevæld,
der er det ikke rigtigt fat: Ved Midnatstide
gaar der et hovedløst Føl.

*

*

*

Paa den store Slette, der gaar tværs
over Landet fra Genner Bugt til Vester-
havet, ligger der imellem Vedsted og Velle-
rup en Grus- og Sandbanke, en Levning
fra den Tid, da Østersøens Bunde overskyl-
lede Halsøen og paa dens Løb til Vester-
havet forsøgte at tage denne Rest med. Paa
denne Banke, der hedder Høholm, er det
slemme ved Nattetide med en Genganger. ---
I Maret 1855 afholdtes her en lille gemnt-
lig Folkefest, som endnu godt mindes. Det

var Pastor Baupel og Lorenz Duzen i Bovlund, der satte Sagen i Gang. —

*

*

*

En Kone paa en af de østlige Gaarde i Bovlund sagde ofte et Ord, der fandt Genklang i Byen, men ude i Sognet blev det udtalt med et lille Smil:

„Bovlund er en Blom
Aller a en aa kom “

Den dygtigste og flittigste Kone i Byen, Maren Hanses, der i mange Aar sad Enke paa den nordvestligste Gaard, sagde: „Æ ræn it de Østerballe Koner, de fører kun tomt Trætøj i Hus. Nej, de bedste Kvindfolk, de kommer om fra Todsbøl og den Egn, hvor æ er fra.“

En Dag var hun hos Provsten og blev budt ind i Stuen paa en Kop Kaffe, der for de fleste den Gang var noget nyt, saa hun spiste det med en Teske, omsider holdt hun op, saa sagde Provstinden: „Vær saa god at drik.“ „Nej Tak!“ sagde Maren, „jeg har spist, hvad jeg vil, og kan ikke mere.“

Marens Tale kunde nok komme noget bagvendt, som naar hun fortalte om forrige Tider:

„Da mæ aa Hans vi kom sammel, da nærede vi os af at drætte Kalve, aa saa havde vi ogsaa saa manne Børn, saa jen Gang fik vi et lille rødbundte jet, men det døde.“

Hendes Fremtids Haab var at saa Gaar-

den flyttet op paa Bakken ved Vejen. Der skulde den ligge, sagde hun, „med store forgyldte Tøgger*) over Døren“, men hun naaede ikke saa vidt. Gaarden er nu til Dels nedbrudt. Laust Arnum fik hendes Tanke fuldført, idet han byggede sin Gaard ved Siden af Maren Hanses Lykke.

*

*

*

Mads Jakob Bundesen, der boede paa en af de østlige Gaarde i Vellerup, var ualmindelig stærk. En Dag bar han en Stenledpæl hjemme fra og ned til Bolbro paa Søndermarken. Han døde tidlig, og hans Kone, Maren Madses, sad Enke i mange Aar og sthyrede selv Gaarden, fordrede meget af Folkene, var ibrig for at faa Arbejdet fremmet; hun stod tidlig op, talte højt udenfor Karlenes Kammerdør: „Nu bliver det for galt, de andres Folk er paa Marken, og vore ligger endnu i Sengen.“

Men Drengene i Byen sang:

„Tidlig op aa sild i Seng,
Gid Pokker vær' Moder Madses Dreng.“

Naar noget gik hende imod, brugte hun det kraftige Udtryk: „De skulde bankes med gloende Køller.“

Ved den Tid var det ellers Skif og Brug, at en Jndbydelse til et Bryllup blev

*) En Tøgg (udtales med aabent ø og langt g) bethder det samme som Initialer, d. v. s. store Begyndende-Forbogstaver baade i Ret- og Spejlskrift. De bruges særlig før sammenslyngede paa gamle Egetræskister. Udtrykket er meget kendt paa Vestkysten.

besørget mundtlig otte Dage før af en ridende Brudespænd. Maren Madses sendte derimod skriftlig Indbydelse selv til aller-nærmeste Naboer, men hendes Datter blev ogsaa gift med en Præstesøn fra Nørre Løgum :

„Til hæderlige og velfornemme
P. Laurup,
Sognefoged i Vellerup.

Vellerup, den 28. Oktober 1824.

Højtærede Ven og Nabo!

Den sjette November og næste Dag derefter agter min Daatter Anna Catharina Bundesen med hendes Brudgom, den hæderlige og velfornemme Ungkarl Christian Petersen af Løgumgaard at holde deres Bryllups Højtid.

Første Dag Kl. 11 om Formiddagen forrettes Vielsen i Huset. Paa anden Dags Formiddag Kl. 8^{1/2} agter de at drage til Kirken for at bivaane Gudstjenesten som Ægte-Folk.

Højtærede Ven og Nabo ville med samtlige Husets Folk da behage paa disse tvende Dage 6te og 7de November at forøge Brudfolkets Glæde med Eders hæderlige Nærværelse, bivaane Vielsen med andægtige Bønner om deres Ægteskabs lykkelige Begyndelse, Fremdragelse og Ende; zire og pryde Brudsfærden til og fra Kirken med Eders hæderlige Følge og paa begge Dage nyde og til Takke tage vores tarvelige Bryllupskost og Pleje.

Med samme Bryllupshøjtidelighed ville

højtærede Hr. Ven og Nabo være af den Godhed og bevise os den Tjeneste, paa første Dag at være Skaffer, og den ældste Daatter at være Bordepige ved Brylluppet.

Brudeparret saavel som jeg udlover stedsse at være forbunden til skyldigst Gentjeneste.

Med sand Højagtelse

henlever jeg

Maren Madse.

*

*

*

Foruden det nævnte Indbydelsesbrev har Peder Laurup i Bellerup været saa venlig at meddele mig følgende om sin Slægt:

Slægtens Stamfader Peder Laurup fra Heds i Bylderup Sogn, der var Student, blev sendt af sin Broder over til Bellerup for paa Broderens Begne at fri til Enken Mariane Jvers. Han fremlagde paa sirlig Maade Sagen for Enken; men hun sagde Nej! Dog lod hun sig forstaa med, at hvis det havde været ham selv, saa var hun meget villigere.

Han red hjem og fortalte Broderen dette, og denne var høimodig nok til at raade ham til at forsøge sin Lykke paa ny, hvad han siden gjorde, og saaledes kom Peder Laurup til Bellerup og blev Gaardmand.

I Frederik den Andens Bibel fra 1589, som er i Slægtens Besiddelse, findes en kort Slægts-Historie. Førnævnte Peder Laurup, der, som sagt, var Student, begynder med følgende:

„At man kan vide, hvorledes denne Biblia er kommen af Sted, da har salig Michel Heinsen her i Bellerup først ført denne

her paa Stavnen. Efter ham har sin Søn, nu salig Jver Michelsen arvet den. Jeg Underkrevne er nu den tredje Ejermand til hende, undtagen min Hustru Mariane, som har den udi Arv i hendes Enkesæde efter forbenevnte Sal. Jvers's Død. Da lod jeg den Anno 1696 indbinde og forbedre paa Bladene udi Tønder, da den var gammel 107 Aar, jeg skriver et hundrede og syv Aar. Gud af Naade give, at denne Bog maatte blive her paa Stavnen med Glæde og Gode og bevare hende med vort Hus og Hjem fra Tyve og Røvere, fra Jld og Brand, fra Fjender og Uvenner i min og mine Efterkommers Tid for din fære Søn Jesu Christi Navns Skyld. Amen!

B. L a u t r u p."

*

*

*

I Aaret 1345 har Ridder Lufo Esben-
sen skænket til Klosteret i Løgum de to vest-
lige halve Gaarde i Bellerup samt et Raad-
nersted „Skibelundhus“. Dette har han igen
bekræftet ved et Brev i Aaret 1348. De
har hørt under Løgumkloster Birk helt tæt
op til Nutiden.

*

*

*

R e s b æ k L y s: Resbæk, der udsprin-
ger paa Bellerup Mark, havde før sit na-
turlige Løb i vestlig Retning gennem Belle-
rup og Bøvlund Enge. Men i længst for-
svundne gamle Dage fik Bedsted og Terp
Lyst til dette Vand til deres Enge og førte
Strid og Proces. Bønderne i Bedsted=Terp

gjorde Ed og vandt Processen. Man paa-
stod, at Eden var falsk, og som Bevis her-
for er, at siden brænder et Lys over Bæk-
ken, ligesom ogsaa den Dæmning, der twin-
ger Vandet af sit Leje, aldrig kan holdes,
men stadig brydes.

Da Bovlund brændte.

Der fortælles, at i Aaret 1772 begyndte
Valborg Dag om Morgenens med en ry-
gende østlig Storm, men det værste var, at
der udbrød Ild i den østligste Gaard i
Bovlund; Ilden var kommen fra Baining,
man stegte Flæsk i Dvnen.

Med rasende Fart gik Ilden Best paa
og lagde alle Gaarde og Huse i Aske helt
ned til Hjørnet „Trefant“, hvor Bnen med
sin Gaardrække bøjer imod Nord.

Da der nu igen skulde bygges, og Fæl-
lesdriften var lige ved at ophøre, saa Ud-
skiftningen stod for Døren, saa forlangte
Dyrigheden, at en Del skulde flytte ud af
Bnen.

Allerførst Raadnerne og Forbedelserne,
der kun havde Hus og Have og Græsning-
ret til deres Kær. Disse fik anvist Bygge-
plads paa en Mark Best for Bnen, der hed
Baalsted.

En Halvgaards-Mand, Peder Johansen,
der boede midt i Østerbnen, tilbød Bnen
en Mark, der hed Kær, forlods og i Til-
gift til hans halve Gaards-Part, hvis han
vilde flytte. Han valgte til Bosted en Mark
Østen for Bnen, der hed Thorsmark, fra

ældre Tid en Begravelsesplads. Der er omkring Gaarden funden en Del Urner og Brandpletter.

Peder Johnsen optog siden Thorsmark som Slægtsnavn.

Allerup Ager.

Ligeledes fortælles om en Proces om Langelund Have. Det er en Eng, som hører til Bovelund. Denne Eng vilde Langelund By tilegne sig.

Paa Tinget begrundede deres Advokat Langelunds Ret til Engen i selve Navnet, der klarlig beviste Retten.

Men nu tog gamle Hans Poulsen i Bellerup Ordet og sagde: at den Mark paa Bovelund Mark, som grænser ind til min Mark, hedder Allerup Ager, saa maatte Byen Allerup jo kunne tilegne sig denne Agermark.

Dette var nok til at overbevise Tingmændene og Retten, saa Langelund tabte Sagen.

En underlig en.

Han kendtes bedst under det Navn: Jens Hansen af Højslet, men hed Jens Hansen Rostgaard, i Slægt med Rostgaard i Roost, og som Slægtning har han været Gjer af Bogen: „Hans Rostgaards Levned“ af Biskop Thura. Om Bogen er i Behold, vides ikke.

Jens Hansen var født paa nuværende Böttchers Gaard i Bellerup omkring 1790

—1800. Da han var snild og fingernem, gav han sig mest af med Møllebyggeriet. For Resten prøvede han alt muligt.

Efter sit Giftermaal boede han først i Lادن ved Branderup Mølle, siden paa et lille Landbolssted Nord for Branderup. Derefter flyttede han til Højset Nord for Vellerup, og hans sidste Flytning var til et lille Mosested tæt ved Dravedskov

Han øvede uendelig mange Drengestreger og Hundekunster. Han kunde knibe med Tærne, knarke med Næsen, naar han tog fat i den, og rokke med Ørerne som et Dyr. Men bedst kunde han anstille sig som fjollet, og saa da helt fortvivlet tøstet ud med de mærkelige Dine og den usædvanlig store Næse.

Som Ungkarl gif han flere Aar ved let Arbejde i Benvost Mølle; men han vilde stadig drille Møllerkonen. Han lavede Træsko til Ratten, bandt en Snor om Halsen, saite den op paa Loftet og stod selv nede i Loen og trak i Snoren for at saa Ratten til at trampe paa Loftet i sine Træsko.

En Morgen, da Jens Hansen og de andre Folk sad ved Davren, tog Møllerkonen til at nyse paa en højroftet Maade i Stuen ved Siden af. „Nu galede Knokkel Hendrik til Dag“, sagde Jens Hansen. Dette fik Konen at vide, saa maatte Jens rømme Bladsen og kom vistnok til Branderup Mølle.

Da han boede Nord for Branderup, gif Laust Møller fra Branderup Mølle en Dag forbi Huset efter Mandbjerg. I Huset var ingen hjemme; men paa Agren Nord for

Huset stod Sønnen tøjret, for saa vidste Jens Hansen, hvor Drengen var. Laust Møller tog Røllen og flyttede Drengen.

En Gang Jens Hansen skulde møde Retten, var der to Advokater, der vilde have ham til Bedste. De spurgte, hvor han var fra? Han svarede: „Fra Branderup!“ „Hva har J der?“ „Vi har Vand“, svarede Jens Hansen. „Hvad gør J med det Vand?“ spurgtes igen. „Vi fisker“, lod Svaret. „Hvad fisker J efter?“ spurgte de.

„Vi fisker efter Djæble!“

„Men hvorledes gaar det til?“

„Det skal jeg sige“, svarede Jens Hansen: „Vi sætter Advokater paa Krogene, saa skal Djævelen nok bide.“

Da han engang arbejdede paa Gram Mølle, var der fine Fremmede, der morede sig med at skyde efter Ting, de kastede op i Luften. Jens Hansen sad og saa til, og da de Fremmede antog, at han var fjollet, vilde de have lidt Løjer med ham. Han skulde ogsaa prøve at skyde, mente de. I Førstningen undslog han sig; men omsider fik de ham til at tage Bøssen. Han lod, som han slet ikke vidste, hvordan en Bøsse skulde bruges, saa han lagde Bøsseripben til Rinden og sigtede med Skafet. Da der ikke var noget at vove, saa kastede een af de fremmede Herrer sin fine Hat op i Luften. Jens Hansen smækkede rask Bøssen om og skød Hatten rent i Kvas. Saa smed han Bøssen og sagde: „Det var dog en farlig Skyder, der kunde give saadan et Anald.“

I de sidste Aaringer, da han boede ved

Dravedskov, lavede han Træskeer, som han gik rundt med og folgte. Fra den Tid, hen i 60erne, saaledes fortæller Peder Laurrup i Vellerup, kom han ind til os. Efter at han en Gang havde budt god Dag, var det første, han fortalte, at han var bleven skilt fra Konen. Min Moder forstod i Førstningen ikke den Snak. „Jo!“ sagde han, „i Dag er det fjorten Dage siden, jeg førte hende ud til Løgumkloster og begravede hende paa Kirkegaarden. Han døde selv et Par Aar derefter.

Mis Pug i Vellerup.

Før, da Hans Poulsens Gaard laa nede i Vellerup, var der stadig en Misse der til Huse. Han fik altid hver Aften sin Grød sat ud i Stalden, og til Gengæld førte han saa om Natten Tilsyn med Gaardens Besætning. Men den gamle Hans Poulsen kunde saa Luner og forbød Pigerne at sætte Grød ud.

Nu blev der Uro i Stalden. Dog baade Manden og Ulskarlen mente, at det gik nok over; men hver Morgen var Føllet sygt og svedte, saa det var hvidt af Skum. Da der var gaaet et Par Aftener, gik Pigerne ud i Stalden med en Lygte, og de saa nu det mærkelige Syn, at lille Mis red paa Føllet og tumlede med det.

Ulskarlen, der var stærk og modig, skulde nok saa det i Orden. Han tog en tyk Egekæp, gik ind og begyndte at slaa haardt paa Mis; men hvert Slag faldt paa hans

egne Ben og Laar, saa han maatte holde op, og han bød Pigerne at sætte Grøden ud. Det gav straks Ro i Stalden, og næste Morgen var Føllet rast. Siden fik Nis stadig sin Grød.

En Ramse fra Bovlund om Bedsted Sogn.

Terp er en god By,
Bedsted ligger lidt i By.

- I Siverkro skænker de for æ Gæst.
- I æ Møll' der maal de med de Bæst.
- I Andrup har de djert behov.
- I Maarbæk gør de inne Sjob.
- I Gravlund tæl di Pæng.

*

*

*

Naar de Gamle i Bovlund omtalte de Snd for dem liggende Byer, henvendte de dem ofte som „over i æ Fyrstendøm“ — en Levning fra den Tid, da Nabenraa Amt hørte under forskellige Hertuger.

Gamle Andreas

var lidt af en Særling. Han omtalte ofte Smaating paa en højtidelig Maade og ikke altid i passende Djeblik. Han vilde gerne belægge sin Tale, som man siger. En Aften kom han kørende med sin Svoger fra Nabenraa. Da de førte ud fra Kløveres og skulde over Broen, gik det galt. De væltede ned i Badestedet ved Siden af Broen. Da de der laa, begge de Gamle, og plaskede i Vandet, spurgte Andreas: „Hvordan gik det dine Legemsdele, kild Svoger?“

I en varm Bystrid om Skolesager hvervede man Stemmer paa begge Sider. Da man kom til Andreas, saa sagde han: „Vær Gud hjælp mig inne Kjælling, men hvad min Svoger Lorenz vil, og hvad Jakob Arnum vil, det vil æ aa.“

En tapper Kone.

I den sidste Krig fik de et Steds en større Indkvartering af preussiske Soldater. Disse sad en Aften og saa til, da Husets Folk skulde have Madvarer, der som sædvanlig paa denne Egn bestaar i Boghvedegrød. Denne Ret kendte Soldaterne ikke.

Da Konen nu var i Færd med at sætte Grøden paa Bordet, var der en af Soldaterne, der fik Lyst til at smage. Han langede saa over i Grødfadet med Haanden og tog en Klut.

Ved at se denne Morden blev Konen vred, saa hun uden Betænkning tog den store Brydeste, der var fuld af Grød, og langede Soldaten en paa Dret, saa det ordentlig flaskede.

Soldaten blev rasende, da den varme Grød brændte. Han foer hen og vilde banke Konen; men i det samme kom en Officer, der forhindrede det.

Dansk Samfund.

Det første „Danske Samfund“ i Nordflesvig blev stiftet den 23. December 1855 hos Bunde Refslund i Bovlund. Det aarlige Medlemsbidrag blev bestemt til een

Rigsbank Mark (37¹/₂ Penning). Derfor skulde der købes Sangbøger og Bøger, der ogsaa var tjenlige til Dplæsning samt Bøger, der kunde gaa paa Dmgang imellem Medlemmerne. Formaålet var at vække Kærlighed og Kendskab til dansk Landsliv, danske Digterværker og at synge danske Sange.

Der havde før været en Sangforening, der øvede sig i flerstemmige Sange; men den var søvet ind, især da de Ledende, en Del unge Lærere, var blevne forflyttede til andre Egne.

Denne Aften blev der vedtaget nogle faa Lovbestemmelser, navnlig at Møderne skulde gaa til Dmskift hos de forskellige Medlemmer. Beværtningen skulde bestaa i Kaffe og Smørrebrød for en Betaling af en Rigsbank Mark.

Bunde Refslund blev valgt til Formand, det var hele Bestyrelsen.

Saa vidt det kan mindes, var det Morten Eskesen, der læste op, vistnok noget af Bjørnson, hvilket den Gang var aldeles nyt.

Disse Samfundsmøder gik paa Dmgang i flere Aar, indtil de havnede i det gamle Tinghus i Agerstov Kro.

Efter Krigen, da L. B. Poulsen satte fast Bo i Bovelund, var det Medlemmer af „Dansk Samfund“, der om ham dannede den kristelige Sammenslutning paa denne Egn.

Gestrup

Har fra gammel Tid været delt i to smaa Byer, Overby og Nederby. I Nord laa Susvind, Hjortlund samt Skadborg.

Overby ligger ualmindelig højt, rigelig

70 Meter over Havet. Paa Bakkerne Syd og Vest for Dverby er en storartet Udsigt. Der kan tælles over 30 Kirker.

I Eftermiddagsbellysning ses Vesterhavet og Rømø tydeligt. Før kunde man se Ribe Domkirke, men Plantning ved Lindetsov har taget Udsynet. I Nord ses Højrup, Hygum og Føvling Kirker samt Gram Skov med den bagved liggende Brændstrup Bakke. Mod Nordøst Skoven ved Hjerndrup og Moltrup Kirke. Naar der festes paa Skamling, saa ses Fyrværkeriet tydeligt. Derimod i østlig Retning ses kun lidt, da Stenskovbjerg bag Algersov dækker det meste af Østkysten. Men Skovene ved Mabenraa og helt ind mod Flensborg samt Medelby Bakke er synlige. Og lige i Syd ses de to Møller i Ladelund, Store Tønde, Tønder, Møgel-tønder og Bisby, mere i Forgrunden hele Bredeaa Slette med Draved og Løgumkloster i Baggrunden. Mod Nord og Nordvest: den dybe Dalsænkning med Lindetsov, Allerup og Herrested Kirke som den nærmeste Baggrund. Ja, for den største og videste Udsigt maa Gestrup bære Prisen i Nordslesvig.

Røverhulen.

Tæt Østen for Bejen i Gestrup Lund er der skjult inde i Buskene en temmelig stor Udgravning, som endnu kaldes „Røverhulen“. I gamle Dage havde en Flok Røvere her deres Tilhold. De havde Snore spændte over Bejen og en Klokke inde i Hulen for at varsko, naar de kunde overfalde de Bejfarende.

Tingstedet.

I sin Bog „Gamle jydste Tingsvidner“ skriver Dr. D. Nielsen: „Vi staar ved Foden af Tinghøj. Den ligger paa et lymbegroet Højdedrag, fjern fra menneskelig Beboelse; men de mangfoldige Bognspor, der fra alle Sider samler sig her med Højen som Endemaal, er tavse Vidner om den Tiltrækningskraft, den besad i henrundne Tider, og som den nu kun udøver mod den, der ønsker at fordybe sin Tanke i Mindet om de gamle Dage, da man holdt Ting under aaben Himmel.“

At Tingstedet har været paa en af Højene i Nærheden af Overby-Gestrup, er utvivlsomt, men hvilken veed vi ikke, mest sandsynligt lige Vesten ved Vejen til Roost, hvor der før laa et Par Ræmpehøje.

Tingstederne var altid paa fritliggende Høje. Da saa Herredet blev delt, og Rangstrup var altfor assides, er Gestrup valgt. Baade egnede det sig som Midtpunkt i det afstaarne Herred, og med dets Højdeforhold var her en selvskreven Plads. Naar dette skete, vides ikke, ligesom man ikke veed, naar Tinghuset blev bygget.

Tinghuset laa i nuværende Nis Rossens Toft. Det var en god Tumbleplads for Ungdommen og Drengene. Morten Eskesen fortæller i sin Bog: „Hans Krügers Saga“ om Spilopper, der blev bedrevne i det tomme Tinghus. I Aaret 1834 blev Tinghuset flyttet til Agerstov Kro.

Gestrup Enge.

„Gestrup Enge og Hallets Pine har aller End’“. Ja, Eng har de ikke; men i ældre Dage, da tre Fjerdedele af Marken laa i Hede og Buske, da gnavede man løs med Leen i de smaa Rundeler mellem Hede-knoldene, og paa de græsagtige grønne Pletter, der var fri for Lyng, maatte man i Lag med Ratskæg, der var seig, saa Slætterne blev ærgerlige, naar Leen ikke vilde bide. Men næsten allerværst var det mellem Buskene. Der var det varmt, ej et Vindpust, om den ene Busk og om den anden, ingen Ende at se, Busk efter Busk med Forhindring af nedfaldende Grene. Saa fremkom det gamle Udtryk: „Gestrup Enge og Hallets Pine har aller End’“.

Nu er alt anderledes; Kulturen har bredt sig. De smaa smukke Trægrupper og Busk-partier er borte; nu snurrer Slaamaskinen der, hvor man før gnavede en Mundfuld Hø, for, naar Leen kunde faa et Hug, saa, hvad en Faaremund kunde tage paa een Gang, saa maatte man hugge til.

Ja, der staar nu Kløver og Korn, eller Avien staar i Græs til over Knæ, og ved Leddet staar Truge til Oliefager for at fremskynde Fedningen — nu har Marken ikke mere Eneret til Græsfedning.

En Original.

For mange Aar siden var her en gammel Mand, der brugte altid og om alt, baade passende og upassende, smukke højtstilede

Udtryk, som naar han sagde, at en Mergelbør var „et nyttigt Bostab i det huslige Liv“. Eller han traf en ung Mand og bemærkede: „Du er din Moders udtrykte Billede“. Skulde han hen og skære Grise, saa fortalte han, at han skulde foretage „en Operation“. Da hans Moder var død, skulde han hen til sin Broder for at oplyse denne om, „at han, Broderen, ingen Moder havde længere“.

Da Naboen var noget flidsom med at frede Marken, saa sendte han Naboen følgende Brev:

„Gode Ven og Nabo!

Da din Dreng Dag efter Dag, Tid efter Tid driver med dine Kreaturer paa min Residens, beder jeg dig at indskrænke Drenge's Magt og tugte hans Raadhed.“

Skadborg Piger.

Nord for Nederby Gestrup laa indtil for en 40 Aar siden et lille gammelt og snævert Hus bygget i det 17tende Aarhundrede. I Begyndelsen af det 18tende Aarhundrede boede der en Maren Skade; det lille, lave, usle Hus fik efter hende Navnet Skadborg.

I Begyndelsen af forrige Aarhundrede boede der i Huset fire Piger „de Skadborg Piger“. De var meget kendte i Omegnen for deres Tossethed. Stine og Maren var aldeles fjollede, Marie var lidt klogere; men hun var med Barn den Vinter, hun gik til Præsten. Præsten blev gift i Tirslund. De levede alle af at gaa rundt og tigge. De

var meget baglige, men snakkelystne og godmodige, saa i Omegnens Byer fik de altid gode Almisser. Der har været mange Fortællinger om disse Piger, men de fleste er nu glemte, dog enkelte er endnu i Folkemunde.

En Dag kom Provsten til Gestrup Skole for at overhøre Børnene; han kendte godt disse Piger, der var saa tungnemme, at de gik i Skole, til de var 18 Aar. Saa spurgte Provsten Stine:

„Naa, Stine, kan du sige mig, hvor mange Guder er der?“

Det kunde Stine ikke, hun sad tavst og still.; men hendes Søster Maren sad bagved, hun stødte til Stine og sagde: „Sej syv, Stien! sej syv, Stien!“ Det hørte Provsten, og han spørger: „Kan du, Maren, nærne mig de syv?“

„Ja! een Gud, tre Personer, Fader, Søn og Helligaand.“

Drengene gik en Aften hen under deres Vinduer med en Rumlepotte og rumlede stærkt. De tre Piger sad i Stuen, de blev bange, skinnende hvide i Ansigtet og rystede. Saa siger Maren: „Det rumler og tordner under Jorden — Sej, Stien!“ Og Stine begyndte: „Sentenser af Guds Ord til Troens Bestyrkelse for de Jenfoldede.“ (Dette stod paa Titelbladet i den gamle Luthers Katekismus.)

„Han vilde sidde den af.“

En Mand i Gestrup, der drev Krybskytteri efter en temmelig stor Maalestof, blev greben af Skovrideren paa ferst Gerning.

Han blev saa paa Tinget dømt til enten at sidde 5 Dage i Fængsel eller at betale 5 Rigsdaler i Bøde; men da Penge den Tid var knap, saa valgte han at sidde Bøden af. Han sad saa i Fængsel hos Nix, Fangevogteren i Haderslev, savede Træ og levede stort.

Da han var færdig med de fem Dage, bad han om ogsaa at sidde for Skatterne — een Daler om Dagen.

Fra Napoleons Tid.

For længst afdøde Hans Clausen Malling i Bøstrup var født i Kastrup, hvor Faderen havde en Gaard, men Faderen satte alting overstyr, flyttede til Gramby, til den Gaard, som nu Ludvig Petersen bor paa.

Her døde han. Hans Kone var da 42 Aar og sad med 16 Børn. Hun flyttede til Tirslund — derhen søgte alle Omegnens Fattige — og sendte saa Børnene ud at tigge. Da de blev større, kom de alle ud at tjene.

Der fortælles, at en af Sønnerne var Soldat og blev Sergent. Han kom i Begyndelsen af forrige Aarhundrede med Armeen Syd paa og laa i Hamborg. Da de blev fordrevne derfra, trak de sig Nord paa for at søge Dækning i Rendsborg. En Nat, da de laa udenfor, kom der en Stafet fra Hovedkvarteret; men det var mørkt, og de havde intet Lys. Derfor kunde de ikke læse den Ordre, som Staffetten bragte. Saa maatte de slaa Jld med et Fyrstaal, og ved den

brændende Svamp fik de stavet ud af det, at de øjeblikkelig skulde ind i Fæstningen.

Siden boede Nalling i Dksevad, og under Lejrøvelserne der paa Heden, „Dksevad Lejr“, blev han ansat som Forvalter for Munderingsvæsenet og havde sin Bod og hele Beholdningen i Kirken.

Da Lejrøvelserne var ophørte, blev han ansat som Tilsynsmand ved den nyanlagte Plantage „Dksevad Hegn“.

„Iyver aa æ Bjerre“.

Han hed ellers Iyver Johansen, var født i Galsted omkring ved 1780, blev Soldat først i Aarhundredet og var Soldat i 16 Aar. Han laa længe som Soldat paa de sydlige danske Der og var med i Frankrig. Han havde ført et meget bevæget Liv, kunde drikke som en Svamp og lyve „værre som en Hest kan rend“. Han fortalte de værste Historier om, hvad han havde set i fremmede Lande.

Han paastod og bandede paa, at Vandet kunde løbe imod Bjerget, naar kun Omgangen var stor nok til at faa den nødvendige Svingning, saa Stigningen blev jævnt fordelt. Det havde han set i „det hannøverske“, hvor Vandet fra en Vandmølle løb i en stor Rundkreds paa flere Mil og kom igen til samme Mølle for at trække den — ved denne Mølle var der aldrig Vandmangel.

Da han kom hjem fra Soldateriet, købte han siden et lille Landsted ude paa Marken imellem Gestrup og Mandbjerg. Der fik

han Koncession til et Høferi. Han kendte hverken til Varerne eller deres Mærker. Saa sad han og digtede Navne til de forskellige Varer efter de Mærker eller Bogstaver, som fandtes derpaa: Sukkertoppe fra Jæhoe med det bekendte Mærke DV kaldte han Dannevirke-Sukker, og Røddvin med Mærket „St. Julien“ kaldte han Stien Julien. Hans Kone hed Stine. Han løj, saa han troede det selv, men Folk kom i Masse, og der var altid Bogne med Kunder for at købe.

Kramsfugle.

Der fangedes før her paa Egnen en Mængde Kramsfugle. En Hyrdedreng, der blev lejet for en Sommer for en Løn af 4 til 5 Daler Kurant, fortjente i Regelen lige saa meget ved at fange Kramsfugle i Snarer. Priserne var usle, en Skilling Kurant for tre Fugle. Der var nemlig kun een Opkøber, Knud Fuglekonge i Gestrup. Han beherskede Markedet, købte alt, fyldte dem i en Sæk og red til Aabenraa med dem. Da han omsider døde, blev Jyver Opkøber; han spiste dem i Regelen selv. Der fangedes i Tusindvis af Drosler, baade graa og sorte.

To velkendte Mænd.

Hans Krügers Bedstefader, gamle Hans Andersen i Kurup, er født paa den nordligste Gaard i Overby. Den er for mange Aar siden bleven nedbrudt.

Stamfaderen til den bekendte Benbrudslæge i Kolsnap, den gamle Johannes Paulsen, er født i Gestrup paa et Raadnersted, der kaldtes Susvind

Fra 48.

Med Krigen's Udbrud 1848 kom der de allerutroligste Krigter i Omløb: Nu var Fangerne brudte ud baade i Glückstadt og Krensborg. De kom raslende med Jernlænker og afbrændte Byerne, snart var den By brændt, snart en anden, hed det. Eller nu laa den russiske Flaade i Alabendraa og saa videre. For at nedslaa disse vilde Krigter samt ogsaa for at bringe tilforladelige Efterretninger rundt til Befolkningen fik Hans Krüger oprettet et Efterretningskorps, der blev sat i Forbindelse med Hovedkvarteret. Han sendte i den Anledning Bud til de forskjellige Sogne om at stille en ung, solid Mand med Hest.

Fra Ugerstov Sogn blev det daværende Gaardmand Jens Lautrup's Søn, Kristen Lautrup, der mødte med Gaardens bedste Hest „Simon“. Kristen Lautrup fik til Kammerat en ung Mand, Kristian Dall, der egentlig var fra Stursbøl, men nu var i Rødekro hos daværende Romand Møller, siden Kammerraad Møller til Skovgaard.

De mødte saa ved Hovedkvarteret, og Krüger, der stadig fulgte dette, gav dem Ordre, hvor de skulde hen, og Papirer, de skulde aflevere.

Paa en af disse Rejser laa de en Nat i Medelby Kro hos Romand Baggesen. Her blev de om Natten overrumplede af en Flok Oprørere fra Læk. Papirerne stak Lautrup dybt ned i Sengehalmen. Saa blev de førte som Fanger først til Læk, hvor hele Byen var paa Benene, og siden til Bredsted, hvor

de vilde stene dem. Her blev de forhaanede og udfældte for Spioner. De, som førte dem frem, bildte Befolkningen ind, at det var Hans Krüger og Laurids Skau. Omfider kom de til Rensborg og sad der i Ro i længere Tid.

Sangforeningen.

Før 48 var Sang en sjælden Ting og ukendt i de fleste Skoler. Om Søndagen sang man „evangelist“ i Kirken; det var rigtignok mere Brægen end Sang.

Ved Gilder sang man de bekendte Selskabs- og Drikkeviser, for det meste enkeltvis. Enhver, der kunde, foredrog sin Livsang.

Kun om Aftenen ved Haandarbejdet eller ved Malkningen sang Bigerne af Hjertens Lyst baade Skæmteviser og Kæresteange samt undertiden ogsaa en gammel Ræmpevise.

Saa under Krigen kom Krigsviserne. Der blev uddelt smaa Hæster med gode danske Fædrelandsfange. Og Provst Maken i Hygum opfordrede Lærerne til at synge fædrelandske Sange og andre gode Sange i Skolerne, hvad de gamle Lærere ikke kunde

Men efter Krigen kom her en Flok nye Lærere til Egnen. Det gav Sang i Skolen. Der følte nu Trang til en Sangforening, og den blev oprettet af en Snees unge Mennesker, deraf 7 Lærere.

Gestrup blev valgt til Samlingssted, og hos Mathias Refslund var Sangforeningen velkommen. Man samledes i Mørkningen, blev beværtet med Kaffe og mod Slutningen

af Aftenen med Te og Smørrebrød, alt for een Rigsbank Mark (37¹/₂ Penning.)

Efter Kaffen begyndte Sangen. Der blev indøvet flerstemmige Sange.

Gamle Mathias sad i Kaffelovnskrogen med sin lange Pibe, paa Hovedet den blaa-hvide strikkede Lue og fornøjede sig over Ungdommen.

Naar der var sunget en lille Stund, saa sagde Mathias: „Nu maa vi have den om Sleppengren“. Han mente Visen om de danske Generaler, hvori der er et Vers om Schleppegrell.

Aftenen gik muntert; men da der var gaaet et Par Aar, fandt man, at Møderne skulde være fyldigere, og siden blev „Dansk-Samfund“ dannet.

Agerstov.

Som Kirkeby er Agerstov Midtpunktet i det store Sogn; men har alligevel ingen Sinde udøvet nogen særlig stor Indflydelse paa Sognets Udvikling. Gaardene i Agerstov er mindre end i de omliggende Byer, og dette kan muligvis være Aarsagen, da Regelen er: Jo større Ejendom, des mere Indflydelse.

I en Høj Syd for Byen, der hedder „Boldershøj“, skal en Ræmpe ligge begravet.

Et Tingsvinde om Agerstov Engliste:

„Herredsfoged i Nørre Rangstrup Herred Lorenz Berthelsen i Roost, Peder Gregersen i Holm, Herredsskriver, og Truels Hansen i Kurup, Sandemand i nævnte Herred, gør

hermed vitterligt, at Anno 1741, Tirsdagen den 28. Februar, var skiftet for os samtlige Ugerstov Bymænd, som fik en fuld Tingsvinde af otte Dannemænd, som vare: Anders Andersen, Peder Hansen i Gestrup, Jep Petersen, Peder Mathiesen, Jørgen Jesen, Nis Poulsen i Lund [Tirslund nævnes ofte i gamle Dokumenter som Lund] Jørgen Wind i Bovlund og Søren Hansen i Ugerstov, hvilke otte Dannemænd samdrægteligen vunde, at de samme Dag saa og hørte, at Ugerstov Bymænd lod deres Bedtægt oplæse, lydende som følger:

Efter som vi Ugerstov Mænd haver skiftet vores Eng i trende smaa Stykker til hver hel Gaard, fordi at vi kunde bedre hævde det, for det er ringe Vældesilde-Grund, at vi kunde grave og forbedre det, saa have vi gjort det saa, at det Lod, som ligger nordest ved Byen, skal luche Norden for, og siden halvve Part med dennem, som ligger Sonden for. Og Graven den skal være fire Alen vid og holdes forsvarligen vedlige.

Disse Lodder, som ligger Westen for den Syndergaards Toft, skal kjøre med deres Hø ud af Lod, som ligger Sonden Jfver Hansens Toft, som kaldes Gerrebrei.

Og hvad de vil føre paa Afgrøden, det skal de føre udi Tøvel. Og dem, som haver deres Tofter derhos, skal holde dennem forsvarligen lucht.

Om Nogen haver nogen U-bære-Bester, som de ikke kan holde i deres Eget, da skal de hægte dennem.

Og det tredie Lod skal det nordeste Lod.

luche ved baade Sider, og det skal være lucht inden Bertemøsdag Aaret 1742.

Og hvem som ikke holder sig derefter, maa vare sig for Kongelig Brøde, 2 Rigsdaler.

Den gamle Bæk skal have sin gamle Gang og i det ringeste en Allen viid.

Og det Vand, som kommer fra Jep Pedersens Hus, hører dennem til, som haver det nær ny Engslod, og de maa støve og gjøre dennem det til Nytte, naar de vil, u-forhindret. Bejen, som er paa Gaden, skal være u-forfrenket i alle Maader.

Item stod samtlige Mænd i Ugerstov for Retten den 28. February Anno 1741 og denne Bedtægt bekræftede for dem og deres Efterkommere.

At saaledes inden Tinge er gangen, haver vi til Bitterlighed vores Zigneter herved for paatröchte.

Da Peter Thøjsen blev nedmanet.

Der er før fortalt, at Herredsfogden i Gammelskov, Peter Thøjsen, blev nedmanet i Gammelskov Sjøv. Dertil maa endnu føjes: Da Karlen førte med Præsten til Manestedet, gif det ene Hjul af Vognen to Gange. En Stemme under Vognen raabte sidste Gang: „Du er ikke værdig til at mane, du har stjålet Brød for en Skilling.“

„Det var i Nød“, sagde Præsten, „og her har du Bærdien“. Med disse Ord smed han en Skilling paa Vognen. „Rør nu“, sagde Præsten til Karlen, „nu skal han bære Vognen baade frem og tilbage; men herefter

maa du ikke føre, fordi nogen siger: Kør nu! Kun naar jeg siger: Kør nu i Guds Navn, da maa du føre."

Efterat de var vel komne til Stedet, stod Præsten af Vognen og gif hen til det farlige Sted. Da kom der en hen til Vognen og sagde: „Kør nu!“ Men den trofaste Karl blev rolig siddende, trods det, at den Onde anden Gang raabte til Karlen om at føre, holdt han fast ved Hestene

En god Stund derefter kom Præsten, steg paa Vognen og sagde nu: „Kør nu i Guds Navn!“ De førte hen til Gammelskov; her forlangte Præsten, at Karlen skulde føre op paa Møddingen. Da de kom derop, gav det et stort Skrig under Vognen, og den sank ned med den Slemme, men Luften fyldtes med en forfærdelig Stank. — Præsten fik en anden Vogn at føre hjem i.

Og herefter og helt siden da har der været Ro ved Gammelskov.

Sogne-Degne.

Paa en Tavle, som er ophængt i Kirken, er Hans Hejsel den første Degn, der er nævnt. Han døde 1764.

Derefter kom Hans Jensen, der døde 1791. Dennes Søn, Otto Kiese, fik nu Embedet. Han var bekendt for sin langtrukne og slæbende Sang. Naar Menigheden kom til Ende med et Vers, holdt den op, men „Otte Degn“ blev endnu ved en lille Tid, han vilde have det sidste Ord. Hans „Amen“ huskes endnu af de Ældre. Ingen vidste, naar Enden var. Han fyldte sine Lunger som en Blæsebælg

med Lust, saa holdt han Tonen i lang Tid for ret at vise, hvor meget Vejrs der var i ham. Til at hjælpe sig med Sangen i den store Kirke havde han Sinnet Alslev og Elias Skrædder. En Søndag fik de for højt begyndt paa en Salme. Da saa Elias efter Kirketid kom ind i Kroen, sagde han: „Hvis Salmen havde været et Vers mere, saa var vi sikkert blevne paa Stedet alle tre.“

Ugerstov Kro.

Denne Kro indtog i Byen en meget betydelig Plads. Dels var der til Kroen en større Gaard, og dertil kom de mange Foretagender, som der udøvedes. Foruden Krohold var der Høferi, Brænderi, Mjødblanding og i Efteraaret en stor Honninghandel.

Den gamle Jørgen Top, der foruden alt dette drev Handel med magre Svin fra Jylland og en betydelig Studehandel samt dyrkede store Hedestrækninger, drev især en forbausende stor Kartoffelavl. — Man har fortalt, at han et Aar satte 70 Tønder Kartofler.

Da Herredstinget i 1834 blev flyttet fra Gestrup til Ugerstov, gav dette Kroen endnu mere Betydning.

For en Del Aar siden leverede en Østerbo et Læs Havre i Kroen. Da han havde siddet lidt, kom han til at spille Kort med de andre Gæster, og inden Aften havde han spillet alle Havrepenge bort. Han fik saa spændt for, kom paa Bognen og begyndte at køre; saa holdt han pludselig stille, vendte sig om og raabte tilbage: „Hvad hed nu dette Spil,

som vi spillede?" Han fik til Svar, at det hed „Lanter“. Lanter, Lanter, det var ingen god Lanter! Ja, nu kunde han nok huske det!

Jakob Rasmussen, der var Skolelærer Vester Vedsted, holdt meget af at høre Præsten i Øster Løgum og gik den lange Vej Søndag Morgen, ja han gik nu ikke, han snarere fløj som en Fugl. Paa sin lange Kirkegang var han i Regelen inde i Ugerstov Kro. En Dag, han var der, spurgte Kjesten Krokone, om han troede paa Varsel. Ja, det gjorde han. „Det er Guds Engle, der advarer Menneskene“, sagde han. Men Kjesten troede nu ikke, at Guds Engle absolut skulde passe paa Johan Reimers Konnevær, der druknede i Vandtruget. Denne Begivenhed havde det ogsaa varslet for, hed det.

En Ramse fra Ugerstov Sogn.

I Ugerstov har de en god Kro,
I Gammelstov kan vi altid køf en Kro.
Na æ Kjær er der aller bløvn danset,
I Gestrup er de godt forskanset.
Na Kjærgaard er de goj Kammerater,
Na æ Nymark er de Demokrater.
Na æ Baalsted vil de it gjen dø,
I Bovlund avler de tusind Læs Hø.
I Vellerup dryver de med djer Stud',
I Møllerup holder de et læng ud.
Langelund er et lille Tyrki,
Na Dusgaard er de frank og fri.
I Sindet aa Faarhus sæller de Føl,
I Bjørnstov skænker de Snaps aa Ol.
Kangstrup er nowet Tørrebjørn,
Galsted er et Lyngpind-Hjørn.

J Birklund ædder de Mælk og Rævling,
J Johnsborg skydder de aa æ Grævling.
J Jørnsby fører de alt djert Hø,
J Raadnerhus fær de Fedt aa Brød.

Ved Regnings Opgørelse
efter Barselgildet hos Jes Enemark
sendte denne Betaling og følgende Rim
til Per Top:

Her har du Resten af Rom og Vin
Og Kruffer og Kasser tillige.
Hvordan du saa finder Regningen din,
Det kan du siden mig sige.
Summa: saameget, det veed jeg nok,
Det sidder endnu i min Kasse.
Jeg haaber dog sikkert, det lige gaar op,
Nu ser du, hvordan det vil flappe.

Rimbrev

fra Per Top til Jes Enemark.

Forleden Dag jeg fra Flensborg kom,
Da stod der to Kasser bag Døren.
Jeg spurgte: „Er det maaste fra Hans From?“
„Nej, det er fra Jes“, sagde Søren.
Jeg saa det efter og rigtig fandt,
Som indlagte Regning udviser.
Af slige Kunder ej mange jeg har,
Dig kan jeg ej andet end prise.
Bestiller Varer og prutter ej,
Betaling jeg har i min Lomme.
J samme Anledning, det haaber jeg,
Til næste Aar at du kommer.
Og dersom du førend faar Tingen i Stand,
Gør blot ingen Regning med Kassen.
Jeg giver Kredit, saalænge jeg kan,
Slaa dig til Ro, efterlign Hans Madsen*)

*) Hans Madsen havde 13 Børn.

Rangstrup.

Saadan en gammel Tingby søger Lyften til at fordybe sig i Minderne om den Tid, da man holdt Ting ude paa Marken under aaben Himmel.

I Rangstrup var saaledes det gamle og ældste Tingsted lidt Nordvest for Byen. Marken hedder endnu Tinghøj Uger. Gamle Folk kan endog huske, at der i Midten laa en stor Sten og uden om den en Rundfreds af mindre Kampesten, der indkredsede det hellige Tingsted, hvor det var fredlyst. Der maatte ingen øve Riv. Den store Sten i Midten kaldtes Lybstenen. Der sad den Anflagede, og imellem denne og Rundfredsen laa fire store Sten i en Firkant. Paa disse laa fire lange Egeplanke, der kaldtes Tingstofke. Herredet var inddelt i fire Fjerdinger, og hver Fjerding skulde levere sin Tingstof og holde den ved lige, samt efter Tingets Slutning faa den i Hus.

Paa disse Planke eller Stofke sad de tilkaldte Tinghørere, der ofte kaldtes Stofkemænd, da de sad paa Tingstokkene — heraf ogsaa Ordet stofdøv, naar Folk ikke vilde høre eller paastod ikke at have hørt.

Til Ting skriveren var der tilført et Bord og en Stol, og i daarligt Vejr blev der rejst et Telt over ham, for at han kunde skrive.

Et Tingbud havde bestemte Dage i Forvejen varskoet de Folk, der skulde møde, og naar alle var samlede: de Indflagede, de otte Stofkemænd, ogsaa kaldet Dannemænd,

fire Sandemænd, een fra hver Fjerding, der sammen med Herredsfogden skulde affige Dommen, saa erklærede Herredsfogden højt: „I Kongens Navn, Tinget er sat“, og derpaa begyndte Forhandlingen.

Disse omtalte Sandemænd, som Tysterne har oversat „Sandmänner“, havde ikke med Sand at gøre, men med Sanden — Sandhed. Paa Forslag af Herredsfogden blev de udnævnte af Amtmanden.

Disse Sandemænd havde mange forskellige Hverv, saasom: at være Burderingsmænd ved Skift og Deling i Dødsboer, ved Fallit, stedlige Undersøgelser af Forbrydelser, hvorfor de i Rejsegodtgørelse fik deres „Hesteleje“. De skulde være Skønsmænd ved Udstykning og Magelæg af Jord, navnlig med Hensyn til, at Skatterne blev ligeligt fordelt. Endvidere skulde de give Skøn over Mark-, Band- og Skel-Stridigheder og besørge de mindre Forretninger for Herredsfogden. Da disse ikke gav videre Sportler, saa sendte Herredsfogden den Nærmestboende en Fuldmagt, som var almindelig ved mindre Løssore-Auktioner. Sandemændene blev ellers lønede med Sportler.

I Rangstrup Herred var der otte Sandemænd, to for hver Fjerding.

Selv i Købstæderne holdt man Byting under aaben Himmel. Kristian IV. befalede 1643: at Byting maa ikke holdes paa Raadhuset inden lukte Døre; men Byfogden er forpligtet til at holde offentlig Byting.

I Flensborg holdtes Ting bagved Raadhuset. I Nørreherred paa Als holdtes

Tinget indenfor fire Tingstofke under aaben Himmel til omkring 1750. I Ribe holdtes Ting paa Torvet udenfor Raadhuset, i Kolding ligeledes. Selv i København holdtes Ting paa Gammel Torv.

Opriindelig hørte til Rangstrup Herred ni Sogne. Bedsted, Egvad, Hellevad Sogne, disse blev omkring Aar 1300 skilte fra og lagte til Sønder Rangstrup Herred, saa Nørre Rangstrup Herred kom herefter til at udgøre følgende Sogne: Vestoft undtagen Hjartbro, Tirslund, Tostlund, Ugerskov, Branderup samt Byen Roost. Ialt 6 Sogne.

Hvert Herred havde sin bestemte Dag i Ugen til Tingdag, saaledes holdt Hvidding Herred Ting om Mandagen og Nørre Rangstrup Herred om Tirsdagen. I Regelen blev der holdt Ting hver Tirsdag hele Aaret rundt. Der var jo altid mindre Sager, der skulde forebringes.

Et Mageskifte.

I Aaret 1726 indsendte de Rangstrup Bymænd en meget underdanig Ansøgning til Amtmanden, Grev Reventlow, om Tilladelse til at foretage et Mageskifte med Bjørnskov, der bestaar af „Stuf-, Kirke- og Præsteland“:

„Som det nu er, ligger Bjørnskov Mark midt inde i Rangstrup Mark, med Provst Kiese og Kirkeværgerne er vi enige om at flytte Bjørnskov ud til det søndre Markskel.

Men vort velmente Forslag gælder intet uden vores naadigste og højbydende Hr. Amtmands Approbation, og er vor under-

danigste Begæring, at vor naadigste Hr. Amtmand vilde meddele os sin Koncens til saadant velment kærligt og fredeligt Forslag.

Næst efter den Højestes Bestærmelses Forblivelse over hans høje grevelige Excellence forbliver vi stedsse vores naadigste Hr. Amtmands ringeste Tjenere."

Jørgensby og Johnsborg.

I Skellet mellem Rangstrup, Ugerstov og Faarhus Mark ude paa den store Hede købte en Arbejdsmand, Jørgen Jespersen, midt i forrige Aarhundrede en større Hedelod, som han opdyrkede.

Der blev en stor Børneskole, der alle kom ud at tjene, men siden somældre søgte hjem og satte Bo om Faderhuset, ialt fem Sønner og 2 Døtre. De brændte selv Mursten og byggede Huse rundt paa Heden. Som naturligt kaldte de den lille By Jørgensby efter Stamfaderen. Nu er disse Hedehuse blevne til smaa Bøndergaarde med store Besætninger af Heste, Kreaturer og Svin samt de nødvendige Maskiner.

Og saa Johnsborg: Det var John Ragemand, der byggede et lille Hus paa Heden ved Vejen, der gaar fra Ugerstov til Rangstrup. Nu er dette bleven til to Gaarde. Saaledes dannes endnu i vor Tid Landsbynavne ligesom i Oldtiden efter den Mand og hans Slægt, der her sætter Bo.

Kulmiler.

I forrige Tider, førend Stenfullene kom i Brug, var Smedene henviste til Tørveful.

At fremstille disse Tørveful var en god Næringsvej for de Byer, der havde Moser. Det var en ren Jndtægt uden Afdrag.

Naar Sæden var lagt, drog Gaardmanden med hele Familien og Tjenestefolk til Mose og gravede Tørv hver Dag, helt til Høbjergningstiden.

De fleste Tørv blev anvendte til Kulbrænding. Man førte de tørre Tørv sammen i Miler. En Mile blev ordentlig sat med et Hul som en Skorsten i Midten, og paa Bunden af Milen blev der fra Skorstenen dannet eller sat fire Kender, der gik ud til Udfanten.

Saaledes stod de til endt Kornhøst, saa skulde de brændes. Der blev nu kastet Jld ned i Midten, og Milen brændte saa længe, til alle Tørv var brændte i Gløder, saa blev den tildækket med vaade Græstørv, overfyldt med Vand og siden blev der kastet Jord paa, saa meget, at Milen var aldeles lufttæt.

Naar en Tid var gaaet, var Jlden dæmpet og Milen bleven kold, saa var Kullene Handelsvare og solgtes til Smeden. Prisen var 8 Skilling furant for en Tønde, og en Mile kunde give 20 — 30 Tønder Kul. De fleste Kul leveredes til Haderslev og Omegn.

Uldvarer.

Medens Omegnens Byer drev det med Kniplinger, saa bestod Husfliden i Rangstrup i Strikning af Uldvarer. Der strikkedes Strømper, Vanter, Trøjer, Underbenklæder og Huer eller „Høller“. Hele Familien strikkede den lange Vinter.

En Gaardmand i Rangstrup var særlig dygtig til at „pregle Høller“, hvilket han blev ved med hele sit Leved; han fik derfor Tilnavn „æ Hølmand“.

Fra Langelund og Øksgaard.

I den gamle Retsprotokol for Hvidding Herred findes følgende Drabsfag:

„Hendrik Hansen i Aulsgaard stod i Dag den 22. September 1673 inden Tinge og klagede, at hans salig Broder, Nis Hansen i Langelund, i Dag 14 Dage imellem Mandag og Tirsdag om Natten er myrdet paa Arnum Mark og begærede Forfindelse af Fogden, hvorledes han den Sag skal forfølge.

Fogden fandt det for otte Sandemænd, hvorpaa Hendrik Hansen i Dag første Ting lyfte for otte Sandemænd.

Sex Mænd vandt, at de den 10. September havde været paa Arnum Mark og besigtiget et død Menneske. Det befandtes, at den Døde havde fem dødelige Bunder og Saar. De tre deraf var ovenfor hans højre Dre, det fjerde ovenfor hans højre Dje og det femte Saar var neden under hans højre Dre, hvilket var indstungen med en Kniv, og var han ganske nøgen undtagen to graa Strømper og sine Sko, og var han paa den højre Side i Hovedet ganske brun og blaa, saa han af slike Bunder sit Liv maatte tilfætte.

Efter at Hendrik Hansen den 6. og 20. Oktober havde gjort første og andet Krausel,

har han i Dag den 3. November gjort sit tredje Krausel til de otte Sandemænd: at gøre deres Toug udi den Sag med hans salig Broder, som er myrdet paa Arnum Mark, og derfor i Dag begær Fylling, hvorfor Fogden tilkender Sandemændene deres Toug at fyldestgøre, som de for Gud og Dyrighed agter at forsvare, som saa ogsaa skete paa efterfølgende Maade:

Eftersom Hendrik Hansen inden Tinge haver klaget, at hans Broder, salig Nic Hansen af Langelund, sidst forleden imellem den 8. og 9. September er myrdet paa Arnum Mark, og han den 10. dito er slynet, og han havde fem dødelige Wunder, som Tingsvindet af Hvidding Herredsting den 22. September 1673 indeholder, som ogsaa erfares af Tingsvinde, udstedt af Nør Rangstrup Herredsting den 21. Oktober, at Nic Hansen, som død blev, om Aftenen, før han blev myrdet om Natten, var i Selskab med Nic Hansen Løit i Spandet Kro, og da lod forb. Nic Hansen Løit nogle Trudselsord falde og formente den anden, som død blev, at han ikke maatte drage hjem fra ham, og de to sad ene i Kroen, og Nic Hansen Løit har brugt Trudselsord, ligesom han er lovlig stævnet til Tinge og hverken er mødt eller ladet møde, hvorfor Sandemændene sværger Nic Hansen Løit et fuldt Mord over; hvilket de med opholden Finger og højeste Ed bekræfter.

Først den 6. Juli 1674 falder følgende Dom:

Jeg, Herredsfoged, gør herved vitterligt, at for mig har været i Retten den fattige

ijndige Fange Nis Hansen Løit, som ifølge Eftermaalsmandens Klage, de seks Mands og Sandemændenes Toug er svoren for fuldt Mord.

Og da han er bleven anholdt, fængslet og pinligen forhørt, saa har han ikke alene vedgaaet den morderiske Gerning, men bekendt, at han har forøvet Tyveri, hvorfor jeg herved dømmes Nis Hansen Løit udi Skarpretterens Haand, først stejle ham fra nedent opad, derefter Hovedet at afhugge fra Kroppen, at skille og sættes paa Stejle; og for sit Tyveri en Galge at sætte og siden Kroppen paa Stejl og Hjul at ligge, samt sit Guds være forbrudt, halvt til Kongen og halvt til den Dødes næste Arvinger. —

*

*

*

Nis Kof og Kone, der gif rundt med Hvedebrød, boede paa Møllerup Mark. De fik smitsom Sygdom, Huset blev affpærret, og der skulde saa leveres Mad til dem fra den nærmeste Omegn. Men da der var gaaet en Tid, blev de Syge glemte, saa de maatte leve af en Kurv Hvedebrød („Kage“), som Konen for længere Tid siden skulde været ud med at sælge, nu kom det gamle, tørre dem til gode.

Da de siden blev funde, saa sagte Nis Kof: „Vi kender nok Agerstov Sogns Traktater, de hungersvæler dem, og saa kun ind ad Evighed med dem — havde vi ikke haft Kurven, saa havde vi været i Evighed alle sammen.“

Galsted.

Sagnet fortæller, at Byen før laa et længere Stykke i Øster. Marken, hvorpaa den før laa, hedder endnu Gammelby; den blev afbrændt i en af de mange Krige i det syttende Aarhundrede.

Da de Brandlidte skulde bygge paa ny, blev de paa Grandet enige om at flytte Byen hen til den nuværende Plads. De begyndte først at grave efter Vand og sætte Brønde, og som de var i Lav med dette Arbejde, kom der en Mand fra Hyrup, der meget forundrede sig over, at de vilde bo her, og sagde til dem, at det var et galt Sted; saaledes fik Byen sit Navn Galsted.

Nord for Galsted er en Mark, der kaldes Fruepold. Der skal have staaet en Borg; man finder der endnu Rester af Teglsten.

Mellem Rangstrup og Skolen er der en lille Høj, som kaldes Kaarbjerg. Derinde sidder en gammel Kone og spinder; der lever endnu ældre Folk, som har hørt Rokken snurre.

Her ved Galsted maa ikke glemmes det i forrige Aarhundrede saa velbekendte Navn Hans Lauritzen, velkendt over den største Del af Halvøen.

Han var født omkring 1780 i Nørre Dulev i Ris Sogn i et meget fattigt Hjem og fik ingen Skolegang. Da han var 11 Aar, begyndte han at handle med Strømper, og for at saa begyndt laante han 10 Daler. I 25 Aar gik han paa sine Ben rundt i Jylland, især i Hammerum Herred, for at

opkøbe Uldvarer, Strømper, Vanter, Trøjer, „Høller“ og Undertøj.

I Begyndelsen af Aarhundredet blev han Gaardejer i Galsted, og nu førte han rundt i Jylland i 30 Aar og opkøbte alt, hvad der fandtes, han købte aarlig for over 100,000 Rigsdaler Uldvarer, der saa med Fragtmænd blev sendte dels til Galsted, dels til Slesvig, Holsten og Hamborg, og der fordelt til unge Mennesker, der gik rundt fra Hus til Hus for at sælge disse. Halvdelen af de Uldvarer, som Jylland udførte, gik igennem Hans Laurikens Hænder.

Siden hen i Tiden handlede han ogsaa med Stude. For de Penge, han fortjente, købte han Gaarde i Galsted, saa en Tid ejede han det meste af Byen. At han, der havde set saameget, blev Egnens fremmeligste Landmænd, følger af sig selv, og han omtales baade af Nagaard og Dalgas i Ribe Amts Beskrivelse som den første, der brugte Moseskultur og lavede Markmøddinger, ligesom han ogsaa anvendte Faskiner til at aflede Vand af de sumpede Enge.

Min Tak til „Dannevirke“.

Ja, Tak fordi du gæstfrit aabner dine Spalter for de gamle Minder, saa de bevares fra at kastes i ned Glemselens store Fællesgrav; thi for hver en af de Gamle, gaar en Del Minder tabte.

Der siges, at naar vi gaar bort, faar vi intet med os, men hvad veed vi? Om vi fra Jordelivet tager Minderne med? Minder om den Kærlighed, vi har nydt?

Jo ældre vi bliver, des mere lever vi i Minderne, saa vi vænnes mod Slutningen til et Liv i Minderne hernede —, skulde dette ikke være et Tegn paa, at disse gør os Følgeskab hinsides? I hvert Fald vil vi bevare de gode, glade og kærlige Minder og leve paa disse, og saa sandt som Livet evig vedbliver, saa vil Vorherre i sin Visdom bestemme, om vi hist har Brug for disse.

Dg saa til Slutning min inderligste Tak til mit jævnaldrende og kære „Dannevirke“ — ja, 12 Dage er du ældre — vi er begge i den 72. Aargang. Dg kær — ja, naar man har læst dig, helt siden man ikke var større end en Træsko, saa vil denne Kærlighed let forstaaes. Dg har vi været i Havsnød, men ikke er strandede, saa vil vi ende med at mindes det Digt af —bb—, som findes først paa første Side i det første Nummer af „Dannevirke“ den 15. Juni 1838:

„Dannevirke“.

I fjerne Oldtids Dage
Den ædle Dannebod
Et Dannevirke rejste
Mod Bold og Overmod. —
Den Mur, som mægtig knejste,
I Muld er sunken hen:
Men Landen, som den rejste,
End overlever den. —

Og af sin Grav det stiger
Fornyet frem igen,
Det gamle Dannevirke —
Ej mer af Muld og Sten,
Men rejst i Aandens Rige
Fornyet stander det,
Bered igen at værne
Om Danstes Fred og Ret.

Genrejste Dannevirke!
Bliv danske Hjertes Tolk!
For Aandens Sværd, med Ære,
For Danmarks Land og Folk! —
I Lovens Ly og Skygge
Bed Broder-Enighed
Vi Dannevirke bygge
For Sandhed, Ret og Fred.

—bb.—

Indhold.

	Side
Forord	3
Gamle Sagn	5
Lysvraa	5
Fra Lysmosen	6
Fra Gammelstov	6
Mølshaanf	7
Et gammelt Dokument om Kirkens Jord	8
Mere om Kirkens Land	10
Af Tiendelisten	11
Om Fællesskabet	14
Ugerstov Grandebrev	15
Langelund Mænds Vilkaar	18
Markstel	19
Præsten Snells Indberetning til D. Worm	21
Hærværk i Ugerstov Kirke	22
Lutherste Præster efter D. Kiese	23
Provst D. Kieses Optegnelser i Kirkebogen	25
Lidt af de gamle Retsprotokoller	33
Taksation hos en Gaardmand i Galsted	34
Forfælligt	35
Henrettelsen paa Rujbjerg	37
De to Gravstene	39
Strædderens Gravsten	40
Offentligt Skrifte	40
Af Kirkebogen	41
Stednavne paa Udflyttergaarde og Huse	41
Ramsjer	42
Børneramsjer	45

	Side
Leg med Kamse	47
Fra Agerstov By	49
Kamse fra Bellerup	49
Gamle Biser	49
Den nyere Tid	54
Anud Aagaard	58
Den evangeliske Salmebogs Indførelse	60
Til Kongen	63
Lidt mere af Kirkebogen	63
Fra Bøvlund og Bellerup	66
Da Bøvlund brændte	72
Allerup Agre	73
En underlig en	73
Mis Bug i Bellerup	76
En Kamse om Bedsted Sogn	77
Gamle Andreas	77
En tapper Kone	78
Dansk Samfund	78
Gestrup	79
Køverfulen	80
Tingstedet	81
Gestrup Enge	82
En Original	82
Skadborg Piger	83
Han vilde sidde den af	84
Fra Napoleons Tid	85
Inder aa æ Bjerre	86
Kramsfugle	87
To velkendte Mænd	87
Fra 48	88
Sangforeningen	89
Agerstov	90
Et Tingsvinde om Agerstov Enge	90
Da Peder Thøjsen blev nedmanet	92
Sogne-Degne	93
Agerstov Kro	94

	Side
En Kamse fra Algerstov Sogn . . .	95
Regningsopgørelse, Jes Enemark til Per Top	96
Kimbrev fra Per Top til Jes Enemark	96
Kangstrup	97
Et Mageskifte	99
Jørgensby og Johsborg	100
Kulmiler	100
Udvarer	101
Langelund og Dfsgaard	102
Galsted	105
Min Tak til „Dannevirke“	106

Trykfejl:

Side 49 L. 3 f. o. Jens Ludvig, skal
læses Jens Laurrup.

